

*Myötätuulta
Merimaskussa*

2010

lehti no: 22

Julkaisija:
Merimasku-Seura r.y.

Toimituskunta:
Terttu Kraemer
Maarit Lineri

Taitto/
Sivunvalmistus:
Maarit Lineri

Painopaikka:
Turun ammatti-
instituutin painopalvelut

ISSN 1238 - 108X

Seuran puheenjohtaja:
Maarit Lineri,
p. 044 906 4591

Sihteeri:
Erkki Rantala
p. 0400 899 808

Rahastonhoitaja:
Terttu Kraemer,
p. 040 716 4808

Kannen kuva:
Maarit Lineri

Kuherruskuukausi on ohi – morsian pannaan järjestykseen

Morsiamella tässä jutussa tarkoitetaan Merimaskua ja kuherruskuukausi on tietenkin se kuntaliitoksessa sovittu kolmen vuoden aika, jolloin merimaskulaisia päättäjiä vielä istuu uuden Naantalin luottamuselimissä. Entä, kun tämä kuherruskuukausi on ohi, löytyykö vielä sen jälkeen niitä, jotka ymmärtävät asuinalueemme erityispiirteitä, tai kuuntelevat meitä. Meistähän se tietenkin on ensisijassa kiinni, keitä päättäjissä on.

Tunnen toistavani itseäni, kun jaksan kerta toisensa jälkeen muistuttaa Merimaskun alueen asukkaita ja yhdistyksiä oman aktiivisuuden tärkeydestä. Tunnustan olevani kateellinen rymättyläläisille, miten he ovat saaneet pidettyä oman alueensa profiilia korkealla. Rymättylässä järjestetään ahkerasti erilaisia kokouksia, keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia. Eikö niitä pitäisi järjestää myös täällä Merimaskussa? Tässä saattaisi olla peiliin katsomisen paikka; merimaskulaisia kun ei saa niin helposti liikkeelle kuin rymättyläläisiä. Tosin syynä voi olla myös sopivien kokoontumispaikkojen puute.

Tästä pääsenkin suoraan mielialheeseen; Merimaskun Kirkonkylään ja sen kehittämiseen. En tiedä, moniko merimaskulainen on seurannut kirkonkylän kaavoitusta, mutta hiljaisuudesta päätellen, mikä asian ympärillä on - ei monikaan. Merimasku-Seura on tehnyt asiasta huomautuksen koskien nimenomaan rannan yleistä virkistyskäyttöä sekä vanhaa lossitupaa ja kunnantaloa. Suurimpana pelkona on ollut molempien rakennusten myyminen yksityiseen käyttöön.

Merimaskun kirkonkylän vierasvenesatama on yksi alueen suosituimpia, siksi rannan toimintaa kannattaa kehittää edelleen matkailullisesti, ei myymällä kaunista ranta-aluetta. Silloin uskoisin rannan virkistyskäytön kärsivän. Koko alueen voisi valjastaa monenlaiseen matkailukäyttöön; kunnantalosta saisi hyvän majatalon. Lossitupa tarjoaisi matkailijoille yläkerrassa lossien historiasta kertovan näyttelyn ja alakerrassa voisi olla kesäisin se kaupungin virkamiesten kaavailema design-myyntipiste. Talvisin tila olisi kaikkien yhdistysten viihtyisä kokoontumispaikka, johon voisi myös kaupunki järjestää pienet saariston tilaisuutensa.

Tähän liittoon morsian toi hyvät kapiot, mutta heräsikin velkaisen sulhasen viereltä. Käykö niin, että morsian saa alistua, kun sulhanen päättää kaapin paikasta, tai myynnistä.

Maarit Lineri

Paula Tammelin-Nurminen in memoriam

Filosofian maisteri, lehtori Paula Tammelin-Nurminen nukkui pois 8. elokuuta 2010. Paula Tammelin-Nurminen syntyi 13.5.1920 Merimaskun Tamsaassa. Kansakoulun hän kävi Merimaskussa, keskikoulun Naantalin yhteiskoulussa, ja ylioppilaaksi hän pääsi Turun Suomalaisesta Yhteiskoulusta 1940. Filosofian maisteriksi Tammelin-Nurminen valmistui Turun yliopistosta pääaineenaan yleinen historia 1946. Avioituttuaan hän hankki vielä opettajan pätevyyden. Osoitti melkoista rohkeutta ja määrätietoisuutta nuorelta naiselta valita akateeminen koulutus aikana, jolloin talon tyttäriä harvemmin rohkaistiin ylioppilastutkinnon saati yliopistotutkinnon suorittamiseen. Hän oli luultavasti ensimmäinen naispuolinen ylioppilas ja maisteri Merimaskussa.

Nuorena ylioppilaana ja maisterina Tammelin-Nurminen oli kotipitäjänsä yhdistystoiminnan keskeinen henkilö. Hän toimi Lotta Svärd -järjestön paikallisosastossa, oli Voimistelu- ja Urheiluseura Ahdon naisosaston ensimmäinen puheenjohtaja ja Mannerheim-liiton (nyk. Mannerheimin lastensuojeluliitto) Merimaskun osaston sihteeri – tuohon aikaan puheenjohtajisto oli itsestään selvästi miehinen. Kielitaitoisen maisterin apua tarvittiin myös sodanjälkeisessä kummikuntayhteistyössä esimerkiksi kun Merimaskun terveystaloa rakennettiin ruotsalaisen kummikunnan avustuksella. Hän toimi Rannikkoseutulehden asiamiehenä ja avustajana.

Nuoruusvuosinaan ylioppilas Tammelin toimi opettajana Merimaskun kirkonpiirin kansakoulussa. Tällöin hän sai aikaiseksi mm. säännöllisten kouluaterioiden tarjoamisen paikkakunnan lapsille. Isän John Tammelinin ollessa kunnanvaltuuston puheenjohtajana nuori tytär kirjoitti tämän apuna kokouspöytäkirjoja ja muita kunnan asiakirjoja ja toimi siten tosiasiallisesti useat vuodet Merimaskun kunnansihteerinä. Myöhemmin hän oli myös itse kunnanvaltuuston jäsen. Tammelin-Nurminen toimi myös Merimaskun kansanhuollon johtajana. Kotiseurakunta ja sen kirkko olivat hänelle rakkaita, ja hän mm. laati Merimaskun seurakunnan historiikin. Hän oli ensimmäinen puheenjohtaja 1950-luvulla perustetussa, yli neljännesvuosisadan toimineessa ”Kirkonemännissä”, jonka tehtävänä oli mm. kirkon koristelu jumalanpalveluksia varten.

1946 Paula Tammelin solmi avioliiton maanviljelijä Paavo Nurmisen kanssa. Hirvoisten tilan emännöisyys ja kolmen lapsen kasvatus vaativat Tammelin-Nurminen huomion usean vuosikymmenen ajan. Puolison sairastuttua vakavasti 1950-luvulla hän päätti palata ansiotyöhön turvatakseen perheen elatuksen. Hän toimi opettajana Turun kaupungin eri kouluissa lähes 30 vuotta. Päivittäinen työmatka Merimaskusta Turkuun oli pitkä, ja vastuu sairaasta puolisoista, kasvavista lapsista ja maatilan emännän velvollisuuksista oli suuri. Onnellista perhelämää riitti kuitenkin vuoteen 1971, jolloin puoliso menehtyi. Elämän täytyi silti jatkaa: surustaan huolimatta velvollisuudentuntoinen ja voimakastahtoinen Tammelin-Nurminen kasvatti ja koulutti lapsensa ylioppilaiksi ja ammattiin. Kotitilaa viljeltiin yhdessä aikuistuvien jälkeläisten kanssa.

Paula Tammelin-Nurminen jäi eläkkeelle Turun kaupungin palveluksesta 1980 ja Hirvoisten tilan emännöidystä 1982. Eläkeaikana hänen rakkain harrastuksensa oli sukututkimus, jota hän harjoitti lähes päivittäin Turun maakunta-arkistossa ja muissa arkistoissa. Hän julkaisi tutkimuksia sekä omasta että puolisonsa suvusta omakustanteina ja tilaustöinä. Lisäksi hän tutki merimaskulaisten talojen vaiheita, joista hän laati useita käsikirjoituksia. Vuonna 1994 hänelle myönnettiin kotiseututyön ansiomerkki.

Paula Tammelin-Nurminen vietti elämänsä viimeiset kymmenen vuotta hyvässä hoidossa Myllykodissa Turussa. Lapset ja lapsenlapset kävivät häntä säännöllisesti tapamassa, ja ehtipä hän tutustua lapsenlapsenlapsiensakin. Vaikka joutuikin elämänsä loppupuolella muutamaaan kirjoille Turkuun, hän seurasi loppuun asti kiinnostuneena paitsi jälkikasvunsa elämää, myös sekä syntymäpäitjäänsä asioita että vuotuisten maataloustöiden etenemistä.

Laivastomme 1930 – luvulla lounaisessa saaristossamme

Visa Auvinen

Sukellusvenelaivue Naantalissa. Vasemmalla laivueen emälaiva Louhi, jonka kyljessä vasemmalta lukien sukellusveneet Vetehinen, Vesihäisi, Iku-Turso ja Saukko.

lopulta Virolle ja toinen oli punaisten venäläismatruusien jäljiltä Turussa niin heikossa kunnossa, että sitä ei kannattanut enää korjata.

Jo vuonna 1923 puolustusministeriö lähetti eri telakoille tarjouspyynnön panssaroidun tykkiveneen rakentamisesta. Alustyyppin ominaisuudet muut-

mm:n ilmatorjuntatykkiä. Ajan hengen mukaan näiden alusten tehtävänä oli torjua raskaiden vihollisalusten hyökkäykset rannikoillemme. Erityisesti ne oli tarkoitettu suo-

vormuun pukeutuneena. Molemmat panssarilaivat kastoivat hänen puolisonsa **Ellen Svinhufvud**.

Tykistön koeammuntoja ei luonnollisestikaan voinut toteuttaa Airistolla, vaan alukset kävivät sitä varten avomerellä. Järeät

I tsenäisen Suomen Laivasto aloitti toimintansa heti keväällä 1918. Toimintansa alkuvaiheista asti laivastomme on tukenut Turun - Naantalin alueelle. Naantalista muodostui mieluisa laivastovierailukohde ja Turusta saatiin tarvittava alusten ja miehistön huolto. Turusta muodostui myös alue, jonka telakoilla rakennettiin ennen sotia, sotien aikana ja sotien jälkeen useita laivastomme aluksia. Niiden rakentaminen näkyi läheisissä saaristokunnissa mm. laivojen koeajoina ja harjoituksina lähinnä Airistolla.

Seuraavassa keskityn kertomaan laivastomme aluksista Turun lähialueilla sotia edeltävänä aikana 1930-luvulla.

Laivastolaki

Maahan venäläisten lähdön jälkeen jääneet sota-alukset olivat melko sekalaisia ja suurelta osin jo iäkkäitä ja monet muuten huonokuntoisia. Ajokuntoon saadut alukset olivat miinalaivoja, vanhoja torpedoveneitä ja raivaajia. Kokonaan puuttuivat tuohon aikaan tarpeellisiksi katsotut

tykistöalukset, sukellusveneet ja uusina aluksina hyväksi havaitut moottoritorpedoveneet. Siksi laivaston piirissä ryhdyttiin suunnittelemaan laivaston täydentämistä maamme rannikkojen puolustustarpeita vastaavaksi.

Monen vaiheen jälkeen vuonna 1927 hyväksyttiin eduskunnassa nk. Laivastolaki. Sen keskeisenä sisältönä oli kaksi rannikkopanssarilaivaa (tykistöalukset), neljä sukellusvenettä ja neljä moottoritorpedoveneitä. Näistä aluksista rakennettiin vuosina 1930-33 Turussa panssarilaivat **Ilmarinen** ja **Väinämöinen** sekä sukellusveneet **Vetehinen**, **Vesihäisi** ja **Iku-Turso**. Laivastolakiin kuulunut sukellusvene **Saukko** rakennettiin Helsingissä vuonna 1930 ja moottoritorpedoveneet vuosina 1928-29 kaksi Englannissa, yksi Turussa ja yksi Porvoossa.

Laivastolain ulkopuolisena valmistui Turussa vuonna 1933 saksalaisten omaan laskuun tilaama sukellusvene nimellä CV 707 (CV = Crichton Vulcan). Alus liitettiin Suomen laivaston riveihin vuoden 1936 alussa ja sai ni-

men **Vesikko**. Kaikki Turussa rakennetut alukset tekivät koeajojaan Airistolla ja sen lähivesillä, joten naantalilaiset, merimaskulaiset ja rymättyläläiset näkivät usein alusten ja alusryhmien touhuavan lähivesillä.

Panssarilaivojen rakentaminen

Maahamme jäi vuoden 1918 tapahtumien jälkeen kaksi vanhaa venäläistä tykistöalusta. Toinen niistä päätettiin

Panssarilaivat olivat Laivastolain suurimmat alukset. Kuvassa psl Väinämöinen ankkurissa.

tuivat uusien tilaajien suunnitelmien ja eri maiden ammattisotilaiden ehdotusten mukaisesti. Lopulta päädyttiin alukseen, jonka tyyppinimeksi tuli ”panssarilaiva”.

Panssarilaiva oli alustyyppi, jonka pääaseistuksena tuli olemaan neljä merimaaliammuntaan tarkoitettua 254 mm:n järeää kanuunaa, jotka oli sijoitettu kahteen tykkitorniin. Muuna aseistuksena kummallekin alukselle asennettiin neljä kaksiputkista 105

jaamaan demilitarisointisopimuksien mukaan linnoittamatonta Ahvenanmaan maakuntaa.

Kahden panssarilaivan rakentaminen Turussa oli mittava työ. Työn toteuttamisen sai tehtäväkseen vuoden 1928 viimeisenä päivänä jo sukellusveneiden rakentamisurakan saanut Aurajoen rannoilla toiminut Crichton & Vulcan.

Tilaaaja hankki aluksia varten aseet, koneistot ja muut laitteet, panssarit, varaosat jne. Telakan tehtävänä oli rakentaa runko ja asentaa em. laitteet.

Panssarilaivojen tunnusomaisia piirteitä olivat korkea tykistön tähyystorni eli märssy ja keula- ja peräkannelle sijoitetut järeät kaksoistykkitornit – tykit olivat ruotsalaisen Bofors-tehtaan tuotantoa.

Panssarilaivojen vesillelaskutilaisuudet 20.12.1930 (Väinämöinen) ja 9.7.1931 (Ilmarinen) olivat juhlavia tapahtumia. Molemmissa niistä oli mukana ensin pääministerinä sitten tasavallan presidenttinä **P. E. Svinhufvud** suojeluskuntaväpelin uni-

tykit olivat massiivisen näköisiä – monen maallikon mielestä niillä ei voinut ampua yhtäaikaisesti samalle sivulle, sillä varmastikin ne rekyylin voimasta kaatuisivat. Niin ei kuitenkaan käynyt, vaan ampuva laiva kallistui vain muutaman asteen.

Sukellusveneiden rakentaminen

Venäläiset upottivat Hangon satamaan neljä AG-luokan (amerikkalaisten suunnittelema Holland-tyyppi) uutta sukellusvenettä. Kaikki nostettiin ja kaksi niistä hinattiin Helsinkiin ja säilytettiin odottamaan määrärahaa kunnostukseen. Uuden laivastolain varoin päätettiin kuitenkin rakentaa uudet veneet eikä enää kunnostaa vanhoja.

Oloihimme soveltuvalla isommalta sukellusveneeltä edellytettiin, että sen tulisi pystyä laskemaan noin 20 miinaa, olisi kyettävä kulkemaan jäissä, kestävä 6-8 beaufordin tuulella ajamaan (pinnalla) 10 solmua ja kyettävä sukel-

tamaan 30 sekunnissa ja saavutettava 75 metrin syvyys.

Neljäs sukellusvene oli tarkoitettu toimimaan Laatokalla. Sen tuli olla kansainvälisten sopimusten mukaan alle 100 tonnia ja se tuli voida kuljettaa Laatokalle maitse.

Usean tarjouspyyntikierroksen jälkeen tilauksen suurista veneistä

vaijerien varaan, laskettiin koesyvyteen ja nostettiin jälleen ylös.

Vielä neljäs sukellusvene rakennettiin Turussa ja se suoritti koeajonsa Airiston alueella. Aluksen tilaajia olivat saksalaisia ja he aluksen myös maksoivat. Nimellä CV 707 (rakentajatelakka oli Crichton & Vulcan = CV ja telakan valmistusnumero 707) alus

Uusien sotalaivojen vesillelaskutilaisuudet olivat juhlavia. Kuva on psl Ilmarisen juhlasta – molemmat panssarilaivat näkyvät kuvan yläosassa. Etualalla vasemmalta ovat sukellusveneet Vetehinen, Vesihäisi ja Iku-Turso.

Sukellusveneiden upotuskoikeissa oli tärkeässä tehtävässä kuvassa sukellusveneen takana oleva nostoalus Mursu. Taustalla näkyy Airismaan rantaa.

Torpedoa käsitellään Sukellusveneläivueessa.

sai Crichton & Vulcan. Veneiden suunnittelussa oli mukana saksalaisia asiantuntijoita.

Ensimmäinen veneistä Vetehinen laskettiin vesille 1.6.1930, aluksen kastoi presidentti Lauri Kristian Relander. Seuraavaksi laskettiin vesille 2.8.1930 Vesihäisi ja sitten 5.5.1931 Iku-Turso.

Sukellusveneiden koeajoihin liittyivät oleellisesti sukelluskokeet. Ne tehtiin Airistolla sen syvimmissä kohtaa Airismaan länsipuolella. Siellä oleva 90 metrin syväne riitti hyvin vaadittavan 75 metrin syvyydestiin. Koetapahtuma toimeenpantiin nostoalus Mursun avustamana. Sukellusvene asetettiin

kulki saaristossamme ensin koeajoissa ja sitten kouluttamassa tulevia saksalaisia sukellusvenemiehiä. Saksa sanoi irti Versailles'n rauhansopimuksen vuonna 1935 ja samalla Saksan laivasto alkoi rakentaa itse mm. sukellusveneitä, jotka siihen asti olivat Saksalta kiellettyjä. Suomen valtio osti saksalaisten

maahamme jättämän aluksen ja antoi sille nimen Vesikko.

Thornycroft-vene

Laivastolain neljästä Thornycroft-moottoritorpedoveneestä rakennettiin Turun Veneveistämöllä M.T.V. 6, joka vuonna 1936 sai nimekseen **Vinha**. Veneen huippunopeus oli 40 solmua. Veneen koeajoista ei ole jäänyt erityisempiä tietoja, mutta sen kahden 375 hevosvoiman koneen pauhu on kesällä 1929 varmasti ollut monelle Airiston lähialueen asukkaalle tuttua.

Torpedoampumarata

Sukellusveneiden ja moottoritorpedoveneiden pääase oli torpedo. Torpedo on monimutkainen laitekokonaisuus, jonka toimintaa oli pakko testata. Sen tuli kulkea haluttua suuntaa, säädetyllä syvyydellä ja nopeudella sekä haluttu

Torpedoampumaradan pituus oli 4300 metriä. Sen pohjoispään rataa osoittava linja oli Tärkkisten rannassa.

Presidentti P. E. Svinhufvud viihtyi laivaston aluksilla, kuvassa sukellusveneellä vuonna 1933.

Laivasto Naantalissa. Edessä on sukellusveneitä ja tykkiveneitä, taaimpana panssarilaiva.

Ilotulituskuvassa taaimpana olevan panssarilaivan valonheittimien keilat olivat näyttäviä.

matka. Tähän koetoimintaan tarvittiin torpedoammuntarata.

Rata rakennettiin Rymättylän ja Luonnonmaan väliseen salmeen. Radan suunta määritettiin linjalla, jonka alataulu oli Särkäsalmien nykyisen penkan Rymättylän puoleisessa päässä ja ylätaulu Kaidan kohdalla Merimaskun puolella Kaidan saaren eteläkärjen kohdalla. Linja osoitti suoraan kohti Luonnonmaan eteläkärjen tasalla olevaa itäisintä ja suurinta Tärpänän saarta, jossa myös oli merkki, tähtäyspiste.

Radalla oli 300 - 1000 metrin välein poikittaisia linjoja, joihin voitiin asettaa verkkoja tai poijuja. Niistä näkyi, millä syvyydellä torpedo oli tuolla tarkastusetapilla kulkenut. Kun sitten torpedon moottori lakkasi käymästä, nousi torpedo pintaa kellumaan kärki pystyssä. Ampuvan aluksen paikka oli Hanhen saaren ja Kotkavuoren välissä, nykyisten voimajohtojen alla.

Torpedoitte koeammuntaa varten valmistui Helsingin ulkopuolelle Katajanokalla. Melko pian kuitenkin havaittiin, että laivaston tärkeä toimintasuunta tuli olemaan Saaristomeri ja Ahvenanmaa. Niinpä tällä alueella toimivat alukset tukeutuivat huollossaan Turun ja myös Naantalin sataman palveluihin. Turun laivastoasema perustettiin Pansion alueelle joulukuussa 1939,

ole torpedoita palveluskäytössä, joten koeammuntakin on päättynyt.

Rymättylän radan ”takalinja” lahosi 1960-luvun lopulla (takataulu oli kesämökkimme rannassa). Ilmeisesti oheisessa kartassa olevat poikittaislinjat ovat kokeneet saman kohtalon.

Laivasto Naantalissa 1930-luvulla

Itsenäisen Suomen laivaston ensimmäinen laivastoasema oli Helsingissä Katajanokalla. Melko pian kuitenkin havaittiin, että laivaston tärkeä toimintasuunta tuli olemaan Saaristomeri ja Ahvenanmaa. Niinpä tällä alueella toimivat alukset tukeutuivat huollossaan Turun ja myös Naantalin sataman palveluihin. Turun laivastoasema perustettiin Pansion alueelle joulukuussa 1939,

mutta aluksi suuri osa sen toiminnoista oli Turun kaupungin alueella.

Naantalissa laivastomme alukset vierailivat useita kertoja. Usein laivoilla oli vieraana tasavallan presidentti P.E. Svinhufvud, joka oli laivaston ystävä. Hänen kiinnostuksensa laivaston asioihin saattaa johtua siitä, että hänen isänsä oli merikapteeni.

Laivasto Saaristomerellä tänään

Laivastomme päätukikohta on Pansiossa ja Airiston alue on yhä laivastomme pääharjoitusalueita.

Niinpä yhä tänä päivänä on Naantali laivastomme vierailukohteena ja kaupungin kummialus ohjusvene **Naantali** on vuosittain kummikaupunkinsa asukkaita tervehtimässä.

Haravia, viikatteita ynnä muita työkaluja

Terttu Kraemer

Naantalin museolta yhdeksi lämpimäksi elokuun viikoksi lainaan kesätyöntekijän, **Essi Puhakaisen**.

Essi aloitti rivakasti raivaamalla kaiken mahdollisen tilasta ulos. Näyttelyhyllyt pestiin ja lattiatila puhdistettiin. Teollisuusimurillakin olisi ollut käyttöä, mutta kun tilassa ei ole pistorasioita. Sitten Essi aloitti varsinaisen esineiden puhdistamisen, apuna hänellä oli kaikenlaisia riepua ja harjoja jopa hammasharja. Numeroiden löytäminen esineistä oli haaste, ruoste oli osittain häivyttänyt numeroinnin. Kaikkiin esineisiin ei pystytty laittamaan numerolappua eikä tunnistenimeä. Kuitenkin suuri ongelma on vielä edessäpäin, miten työkaluille löydetään paikallinen käyttönimi sekä selvitys, mihin niitä on käytetty.

Monet teistä lukijoista varmaankin tietävät, mihin työkaluja on käytetty. Siispä ensi kesänä joukolla tunnistamaan museoesineitä! Hyvästä työntekijästä huolimatta homma jäi vähän kesken, mutta toivon mukaan ensi kesän näyttelykauden alettua Kollolassa olisi esillä myös vanhojen työkalujen perusnäyttely vanhassa liiterissä.

Kiitos Essi hyvästä työpanoksesta!

Museoiden tunnetuimpia perustehtäviä ovat esineiden säilyttäminen ja puhdistaminen sekä menneen ajan dokumentointi tulevia sukupolvia varten. Tehtävät ovat arkista puurtamista, joka ei niinkään kiinnosta suurta yleisöä. Museon yhtenä keskeisenä tehtävänä on ylläpitää perusnäyttelyjä, jotka kertovat paikkakunnan historiasta esineistön välityksellä.

Jo vuosia on suunniteltu Kollolan työkalujen järjestämistä näyttelykuntoon navetan päädyssä olevaan tilaan, joka on aikaisemmin toiminut puuliiterinä. Muutama vuosi sitten tila tyhjennettiin ja siihen rakennettiin laulalattia. Vuosien mittaan työkalujen lisäksi tila kuitenkin täyttyi kaikenlaisista sinne kuulumattomista esineistä.

Vihdoinkin pääsimme järjestelytyöt toteuttamaan. Saimme nimittäin

Kollolan esineitä

Reinot, eli kotoisemmin ”Reiskat” ovat lähes 80 vuotiaat suomalaiset jalkineet.

Vielä 1900-luvun alussa suomalaisten kotien lattiat olivat useinkin kylmät ja vetoiset. Lämpöiset jalkineet olivat tarpeen. Tossujen tuli sopia myös piipahtamiseen pikkulassa tai kaivoreissulla ja vaikka talvipakkasella saunapolulla tepasteluun. Reinot olivat siihen juuri sopiva keksintö.

Reinoja valmistettiin alkujaan vain aikuisille. Sitemmin Reinoja pidettiin vain vanhojen pappojen tossuina. Nyt Reinot ovat taas nuorempienkin suosiossa ja ovat päässeet sisätiloista julkiseen ulkokäyttöönkin. Tunnettuja Reinojen käyttäjiä ovat mm. Kari Tapio, Ville Valo, Joel Hallikainen ja Mika Häkkinen.

Kun Merimaskun koululaiset vierailivat Kollolassa syyskuun alussa, eräs pojista näki torpan kamarin lattialla Sakkeuksen Reinot. - ”Kattokaa pojat Reiskat, oliko ne jo silloin keksitty?”

Päiväkirjan merkintöjä, osa 4

Tekstit perustuvat Martti Jokisen kirjoittamiin muistelmiin, jotka hän julkaisi 1989 omakustanteena nimellä: ”Vaellusvuoteni neljänteen sukupolveen”

Kuvat
Esteri Ghazin albumista

Apaja kauneimmillaan kesällä joskus 1930-luvun puolella välissä

Kesä 1947 jatkui Apajalla työn aherruksessa, mutta väliin mahtui myös leppoisampiakin päiviä.

Mummin vierailu

Kesäkuun puolen välin tienoilla mummi tuli vieraaksemme. **Salme ja Jarmo** menivät Turkuun vastaan ja toivat hänet Merimaskuun. Oli tietysti paljon jutteleminen. Mummi oli innokas onkija. Meidän kanssamme hän sai tuntuman suurkalastukseen. Ja tietysti hän oli innoissaan. Olipahan Anttolan eukoille kertomista kokemuksistaan. Kun eräänä päivänä vein Kalayhtiön työnjohtajan **Sjöblomin** lääkäriin Naantaliin, lähti perheeni mukaan - myös mummi, jolle esittelimme kylpyläkaupunkia. Oli helteinen päivä, joten mummi sai miellyttävän kuvan Naantalista. Kun päivänä muutama oli mummin kotiinlähden aika, veimme hänet moottoriveneellä lossirantaan, josta hän nousi Turkuun menevään bussiin. Matkalla Aarne, jonka kanssa olin menossa pyydyksille, sanoi, että hänen mielestään kalaa liikkuu nyt paljon. Mummi siihen: ”Martti, soita Turkuun tuliko kalaa runsaasti.” Lupasin soittaa. Ja niin vain kävi, etten koskaan aikaisemmin ollut saanut sellaista kalamäärää pyydyksestäni. Rysä oli pohjassa. Haavimme kalapesästä yhtä

päätä 54 laatikollista silakkaa ja vähän myöhemmin uudelleen 15 laatikollista. Sain siis samana päivänä 69 laatikollista, vähän vaille 3000 kiloa, Päivä oli raskas ruumiillisesti, mutta puhu rahan äänellä. Mummi oli innoissaan saatuaan kuulla saaliista. Hyvillä mielin hän lähti Turusta kohti Mikkeliä.

Vielä seuraavana päivänä onnistuin saamaan pyydyksestäni 33 laatikollista, mutta sitten alkoikin tyhjän nostaminen. Sää muuttui helteiseksi ja kalat painuivat syviin vesiin. Juhannuksen jälkeen loppui kalantulo kokonaan. Niin päättyi tämäkin kalastuskausi. Seuraavasta ei tietoa, sillä näytti kyseenalaiselta kannattiko enää kalastusta jatkaa. Valtiovalta vapautti silakan säännöstelystä ja se vaikutti heti hinnan muodostukseen. Silakan hinta putosi minimiin. Pesimme rysät ja toimme ne kotipihaan kuivumaan ja sitten talvisälöön ladon ylisille yksi kerrallaan.

Heinäkuun 20. päivänä Turun adventistinuoret tekivät sunnuntairetken Merimaskuun. He tulivat junalla Naantaliin, josta hain heidät moottoriveneellä ja kolmella kalastusruehella Apajaan. Heillä oli hauskaa, he uivat, ruokailivat ja ottivat aurinkoa. Kello 15 alkoi kokous kirkonkylän Maamiesseuran talolla, jossa puhujina esiintyivät **Onni** ja **Sulo Halminen** sekä minä.

Kuulijoita oli huomattavan paljon ja kun Turun nuoriakin oli 90, oli joukko melkoinen. Kokouksen jälkeen vein turkulaiset Naantaliin, josta he jatkoivat junalla Turkuun.

Pensu ja **Eila** viettivät luonamme muutaman päivän, kunnes Pensu sai puhelinsoiton, jossa ilmoitettiin, että hän pääsee uuteen työpaikkaansa, muistaakseni Siloon. Niinpä he lähtivät pian kotiinsa. Mutta kun toiset menivät, toiset tulivat tilalle. Salme sai vieraikseen tätinsä **Alman** ja serkkunsa **Ruben**. **Impi Tikka**, eräs seurakuntamme jäsen ja Turun Lääninsairaalan ompelija, tuli meille kesävieraaksi. Olin häneen tutustunut jo silloin, kun olin suorittamassa asevelvollisuuttani Lääninsairaalassa. Hyvin hän viihtyikin luonamme. Apajaan saapui kesää viettämään rouva **Oksa**. Hän oli **Margit Peltosen** äiti.

Vaikka vieraita vilisi, monenlaiset työt tulivat tehdyiksi. Saimme paalet pois merestä, teimme heinätyöt, kävimme useampaan kertaan leikkamassa ruokoa Apajan ja naapureiden lehmille talviruuksi. Olimme haluttua työvoimaa, nuoria ja riskejä. Salme oli yleensä talkoopäivinä ruuanlaittajana. Häneltähän se onnistui, olipa pitokokinakin moniaissa häissä.

Elokuussa ryhdyin remontoimaan

Apajan ullakkohuonetta. Se oli ollut vain kesäasuntona, mutta nyt oli tarkoitus tehdä siitä talviasuttava. Nauloista oli kova puute. Niinpä tuli käytettyä kaikki vanhat ja ruostuneet, joiden irrottaminen vanhoista laudoista oli hidasta hommaa. Seinien ja katon täytteeksi haimme eräitä ruuhilastillisia sammalta saarista. Sekä **Jalmari** että **Fiinu** olivat auttamassa sammalen kokoamisessa. Onneksi päivät olivat helteisiä ja sammal kuivaa. Sitä tarvittiinkin paljon. Ullakon korjaus oli tarpeen, koska Fiinu halusi saada itselleen rauhallisen huoneen. Alakerrassa olevan kamarin, joka oli ollut Fiinun käytössä, oli **Lempi** valloittanut itselleen. Oli syntynyt arvovaltakista äidin ja tyttären kesken. Koska Lempi oli sairaampi kuin Fiinu, hän ei lähtenyt kipuamaan kapeita ullakon portaita. Fiinu antoi periksi.

Ukin vierailu

Eräänä elokuisena päivänä ukki tuli käymään luonamme. Kun minulla olivat työt kesken, lähti Salme hakemaan Jarmon kanssa ukin lossirannasta. Mutta seuraavan päivän laiskottelin seurustellen ukin kanssa koko päivän. Paljon meillä oli juttelemista. Veimme isäni myös tutustumaan Merimaskun kirkonkylään. Kauaa ei hän kuitenkaan ehtinyt meillä oleskella, parin päivän kuluttua hän jo lähti ensin Seinäjoelle ja sieltä Karstulaan, josta kiireesti kotiinsa Anttolaan. Elokuun puolen valin jälkeen matkustin minäkin Mikkeliin, jossa pidettiin nuorisujuhlat. Tietysti halusin myös käydä Anttolassa. Siellä pääsin nauttimaan naapurin, Vähämaan, savusaunasta. Matkan jälkeen se oli nautinnollista. Kun palasin Anttolasta Mikkeliin, tapasin **Erkin** linja-autoasemalla. Hän oli menossa viettämään lomapäiviä vanhusten kanssa.

Juhlat Mikkeliissä olivat antoisat, niin ainakin päiväkirjamerkinnoista voin lukea. Juhlien päätyttyä lähti turkulaisia melko joukko kohti kotikaupunkiaan, minä joukon jatkona. Matka kului rattaosasti. Se kului niin rattaosasti, että Kouvolassa, jossa meillä

oli junanvaihto, unohdin Virasojalle menevään junaan lakkahillopurkin, jonka ukki oli tuonut meille Karstulasta. Muistin sen vasta matkalla Riihimäelle. Sinne päästyämme juoksin junanlähettäjän toimistoon ja pyysin heitä soittamaan Virasojalle. Junanlähettäjä epäili, ettei sellaista junaan olekaan, mutta onneksi olin katsonut vaunun seinässä olevasta kyltistä nimen. Hän lupasi soittaa ja koettaa saada paketin Turkuun Kotiin päästyäni Salme kiusoitteli minua. Pitihän tuollainen unohtaminen arvatakin, kun turkulaisia nuoria oli matkaseurana! Mutta aikanaan paketti saapui kuin saapuikin Turkuun, josta kävin sen hakemassa.

Elot pelloilla olivat kypsyneet. Niiden korjuu ja puinti alkoivat. Riensin taas eri taloihin auttamaan sekä puinissa että myöhemmin perunannostossa. Työtä tuntui riittävän. Mikäpä oli tehdessä, kun oli terve ja voimissaan. Sodan ajan keuhkopussintulehduksesta oli vain kalpea muisto jäljellä.

Salmen Odotusaika

Salme odotti uutta vauvaamme. Olin hyvin kiitollinen, että hänkin oli hyvässä kunnossa, vaikka raskaus oli jo pitkällä. Oli vain päivien asia, milloin synnytys tapahtuisi. Olin muuten päivänä muutamana hänelle vihainen. Monista kielloista huolimatta hän oli lähtenyt hakemaan Apajan keittiöstä vettä kahden sangon kanssa. Olin sen jyrkästi kieltänyt. ”Kun vettä tarvitset, vihjaat vain minulle, kyllä minä kannan.” Tällaisen ukaasin olin antanut, mutta eikös tuo itsepäinen lähtenyt huomaamattani asialle. Olin juuri korjaamassa asuntonne takana olevaa aitaa, etteivät lampaat ja lehmät pääse pihaamme, kun kuulin kolinaa ja räminää. Salme oli kiikuttamassa vettä, mutta jostain syystä hän kompastui ja kaatui ja tietysti ämpärit tyhjenivät. Kuultuani räminää hyppäsin aidan yli kuin gaselli, puskin melkein läpipääsemättömän luumutarhan läpi, ponnahtin ”itkumuurilta” alas ja sieppasin Salmen syliini. Siinä hän nyyhkytti rintaani vasten, mutta onneksi ei ollut loukannut itseään. Vein hänet kotiin

ja lähdin hakemaan vettä. Moitteisiini hän puolustautui: ”En nähnyt sinua missään ja tarvitsin vettä.” ”Miksi et huutanut minua, olinhan melko lähellä?” - ”En tiennyt, missä olit.” Sovimme asian eikä hän enää rikkonut sopimusta. Tuo mainitsemani ”itkumuuri” (olimme sen sellaiseksi ristineet) oli asuntonne kupeessa oleva lähes parimetrinen kivistä tehty seinämä. Se esti mullan vierimistä luumutarhasta alas. Luumutarha oli hoidon puutteessa metsittynyt melkoiseksi risukoksi. ja luumupuut olivat jo niin vanhoja, etteivät ne enää tuottaneet mitään.

Minua tarvittiin moneen paikkaan. Elokuun viimeisenä päivänä hakivat turkulaiset nuoret minut Haahdeniemen laiturilta, sillä matkasimme erään turkulaisen Honkasen perheen moottoriveneellä Livonsaareen (merimaskulaiset puhuivat Livoluodosta) Tuo saari kuului joko Merimaskuun tai Velkuaan. Sinne oli järjestetty hengellinen tilaisuus erääseen taloon. Puhujina olivat taaskin Onni ja Sulo Halminen sekä **Martti Jokinen**. Olin hyvin paljon sekä Onnin että Sulon kokouksissa yhtenä puhujana. Soitin myös sahaa ja lauloin tietysti kuorossa. Kävimme samalla matkalla eräässä surutalossa, jossa lauloimme kolme laulua. Kun illan suussa palasin kotiin, se oli tyhjä. Salme ja Jarmo olivat menneet Apajan moottorissa Turkuun. Jalmari ja Fiinu lähtivät myymään omenia. Salme käytti tilaisuutta hyväkseen, sillä synnyttämisen aika lähestyi. Hän oli tosin terve eikä kaatumineenkaan ollut aiheuttanut mitään epäilyttävää. Hän oli hoitanut itseään hyvin, söi terveellistä ruokaa (hyvin paljon omenia, sillä niitä kyllä riitti) ja kävi säännöllisesti uimassa. Vitsailimmekin, että tuleva vauva on tehty kalasta ja omenista.

Toinen poika perheeseen

Syyskuu alkoi täynnä yllätyksiä. Ensimmäisenä päivänä menin hakemaan tryskiä eli puimakonetta Haahdeniemen Apajaan. Mutta enpä sitä heti saanutkaan, sillä moottori, joka käytti puimakonetta, oli syttynyt palamaan. Sammutimme sen, mutta sen korjaaminen kesti monta tuntia. Vasta illan

suussa pääsimme hilaamaan sekä tryskin että moottorin Vähätalon hevosella Apajaan. Lahdenperän Sävel oli auttamassa kuljetuksessa. Olin tavallaan hyvilläni, ettei Salme nyt ollut kotona, hän olisi kyllä hermoillut viipymistäni.

Fiinu ja Jalmari lähdössä Turkuun Aurajoelle myymään omenoita joskus 1948 - 49 -luvulla.

Fiinu ja Jalmari Ranta talviasuttavaksi kunnostetussa vinttikamarissa.

Höyrylaiva tuo Turun Adventtikirkon seurakunnan väkeä Apajan laituriin.

Ja lisäksi tryskin asettaminen paikalleen vei oman aikansa., joten puiminen siltä päivältä jäi vähiin. Ehkä tunnin verran ehdimme puida kuroja. Mutta seuraavana aamuna aloitimme työt sitäkin kiivaammassa tahdissa. Sekä vehnät että kaurat tulivat puitua. Juuri työn ollessa kiireimmillään tuli Lempi ilmoittamaan, että Jokisille on synty-

nyt poika. Oli tiistai, syyskuun toinen päivä! Kello 10 synnytti Salme terveen pojan. Eläköön, eläköön! Vaikka tyttöä odotimme, oli pojan syntymä aivan yhtä tervetullut. Varmaan hymyni ulottui korvasta korvaan kuultuani uu-

neen perillä. Reippain askelin lähdin kulkemaan vaimoni luokse. Ja Salme odotteli jännittyneenä miten menettele suuren naislauman edessä. Tietysti painoin suudelman hänen huulilleen samalla kun onnitelin. Helpotuksen huokaus Salmelta. Kun isät tulivat tervehtimään ja onnittelemaan vaimojaan, he nimittäin yleensä ujostelivat näyttää tunteitaan ja tulivat sängyn viereen kuin ventovieraat. Naiset olivat keskenään keskustelleet miestensä käytöksestä. Salmen ei tarvinnut hävetä omaa miestänsä. Olimme onnellisia ja kyllä se näkyi.

Synnytys oli ollut helppo - kiitos uimisen ja terveellisen ruokavalion. Kun Salme oli päässyt Läänsairaalan synnytysosastolle, hänet ohjattiin ensiksi suihkuhuoneeseen. Hoitajat arvelivat, ettei synnytys tapahdu vielä hyvään aikaan. He jättivät Salmen sinne istuskelemaan ja lähtivät kahville. Mutta eikös tuo pojan pallero halunnut juuri silloin tulla maailmaan. Salme heittäytyi pitkälleen lavitsalle ja alkoi synnyttää. Juuri kriittisimmällä hetkellä joku avasi oven suihkuhuoneeseen, näki tilanteen ja hälyytti hoitajat. Kun synnytys oli ohi, pyytelivät hoitajat Salmelta, ettei hän kertoisi tapahtumasta professori **Ritalalle**. Salme oli professorin potilas ja jos tämä saisi tietää, miten kaikki oli tapahtunut, hän antaisi hoitajille mitä kuuluu ja kuka käskää. Salme kuitenkin lupasi pysyä vaiti. ja niinpä hän sai erinomaisen kohtelun henkilökunnalta. Tuntui kuin hän olisi ollut erikoisasemassa. Minulle tuotiin poika syliin. Hän nukkuu, mutrusteli suutaan, sitten ikäänkuin hymyili minulle. Olin myyty mies. Poika oli komea, musta tukka kammattu jakaukselle. Kaikki oli sopusuhtaista - ei liian isoa nenääkään. Oli mahtavaa taas tuntea olevansa terveen, komean pojan isä. Kyllä Salme ansaitsi kauniin kukkapuskan, jonka hänelle vein. Rutistin häntä niin että tuntui. Voiko olla suurempaa onnea? Ja onnen huumassa palasin vielä samana iltana kotiin. Työt kutsuivat.

Seuraavana päivänä oli vaikea keskittyä työhön, sillä ajatukset karkasivat yhtenä Turkuun rakkaimpien luo. Ollisivatkohan herneet pysyneet suussani? Pitkä odottaminen oli ohi. Kuinka kiitollinen olinkaan!

Kiirehdin kello 16,30 linja-autossa Turkuun ja vierastunnille Salmea tervehtimään sekä onnittelemaan. Kun saavuin ison potilashuoneen ovelle, alkoi katseeni etsiä tuttuja kasvoja. Siellähän ne näkyivät melkein hu-

oisen. Ollisivatkohan herneet pysyneet suussani? Pitkä odottaminen oli ohi. Kuinka kiitollinen olinkaan!

Mitä sinne kuuluu, miten voi Salme, miten uusi tulokas? Onko hän jo sopeutunut uuteen elämänvaiheeseen? Kysymyksiä risteili päässäni, mutta tiesin, etten saisi vastausta ennen iltaa. Nousin Apajan ullaakolle remonttipuuhiin. Siellä pyrki tulemaan hiki, sillä päivä oli hyvin lämmin. Aurinko porotti täydeltä terältä. Jotenkin selvisin iltaan ja soitin Turkuun. Helpotuksen huokaus. Siellä kaikki hyvin.

Perjantaina iltapäivällä lämmitin saunan, kylvin ja vaihdoin vaatteet. Kello 16,30 autossa hurautin Turkuun. Oli kiire vierastunnille Salmen luokse. Hänen hymynsä oli lämmittävää, siitä loisti rakkaus. Istuin hänen vieressään, pidin kädestä kiinni ja katsoin aarrettani. Hän arveli pääsevänsä todennäköisesti huomenna pois. En viipynytäkään pitkään, sillä minun oli illan puhe.

Sapattiaamuna soi puhelin ja Salme ilmoitti, että hän pääsee pian pois. Menin sairaalaan kello 10. Hetken kuluttua tilasin pirssi-auton, ja niin tulin aarteineni mamman luokse Jarrumiehenkadulle. Salme jäi lepäilemään mamman luokse, minä menin kirkkoon jumalanpalvelukseen. Saman päivän iltana oli Asemapuistossa ulkoilmakokous. Puhuin siellä Onni Halmisen lisäksi.

Sunnuntaina lähdin kaikkein aarteineni - Salmen ja molempien poikien kanssa kotiin. Ensin jyskytimme junassa Naantaliin. Kanssamatkustajat ihailivat pientä ja nättiä kääröä Salmen sylissä. Yksi toisensa jälkeen tuli leperteleämään pojalle. Olimme huvittuneita. Naantalista ajoimme pirssillä lossirantaan, josta Jalmari haki meidät moottorilla kotirantaan. Näin uusi tulokas sai kokeilla samana päivänä kolmea eri kyytimuotoa. Minun oli vielä iltapäivällä lähdeävä Jalmarin ja Fiinin kanssa moottoriveneellä Ajonpäähän. Menin hakemaan Aarnen hevosen Apajaan. Kõrroyttelin illan kuluessa kotiin. Rannat menivät paatilaan Turkuun omenoita myymään.

Toin hevosen Apajaan, mutta ennen kuin sillä saattoi suorittaa ajoja, oli viisainta kengityttää se. Onneksi seppä oli lähinaapurissa ja sinne vein-

kin pollen. Kun se oli saanut uudet kengät, alkoivat monenlaiset ajot. Väliin sade haittasi, mutta heti kun sateessa tuli ”välipää” (kuten ukilla oli tapana sanoa), hevonen kärryjen eteen ja kiireesti töihin.

Kursseilla toivonlinnassa

Syyskuun puolivälissä matkustin Toivonlinna. Siellä pidettiin maallikkotyöntekijäin kurssit ja Turun seurakunta halusi kustantaa myös minutkin sinne. Meitä turkulaisia oli pari kolme. Mikäpä siinä, olihan helpottavaa pitää työstä lepotauko. Väliin raataminen pelloilla ja monessa muussa paikassa otti voimille. Otin siis lähdön loman kannalta. Mamma tuli meille siksi aikaa, ettei Salmen tarvinnut yksin huolehtia pojista. Pienimmässä oli kylliksi puuhaa. Ja mamma kyllä pystyi auttamaan, jos Salme tarvitsi apua.

Puhuin adventtisanoman melkein kokonaisuudessaan tuon talven aikana, mutta kalastuskauden lähestyessä piti kokoukset lopettaa. Kevätkiireet alkoivat, kaikki muu sai jäädä. Olin kuitenkin kylvänyt hyvää sanomaa moniin sydämiin ja kylvö jäi itämään. Myöhemmin kaksi kuulijaani otti sanoman vastaan, heidät kastettiin ja liitettiin Turun seurakuntaan. He olivat **Selma Ruusumo** ja **Elviira Alen**.

Palatkaamme vielä marraskuun tapahtumiin. Kuukauden lopulla kävin Turun Kala Oy:ssä ja sovin johtaja Söderlundin kanssa, että ensi kalastuskaudeksi saan vuokrata heiltä kaksi isorysää. Vuokraksi sovimme 40% saaliista. Paljonhan se oli, kun lisäksi jouduin maksamaan rysän paikasta kalaveden omistajalle joka viidennen kalan. Mutta sellaista vuokraa joutuivat toisetkin kalastajat maksamaan. Vuokraamani rysät olivat korjatut ja tervatut, joten ei tarvinnut muuta kuin hankkia paalut ja upottaa mereen. Paalujen hankinnassa Jalmari tuli avukseni. Kävimme yhdessä tarkastamassa erään isännän nuorta metsää, ja totesimme sieltä saatavan juuri sopivia pitkärunkoisia mäntyjä. Teimme kaupat, kaadoimme puut, ja kun keli oli suotuista, ajoin ne kotirantaan Hahdeniemen hevosella. Kotirannassa

aisasin ne kuivumaan ja odottamaan mereen laskemista. Muistan, kuinka runkojen ajo tukkireellä kotirantaan tuotti vaikeuksia. Ne olivat niin pitkiä, että laahasivat maata ja tarrautuivat mäennyppylään kiinni niin lujasti, ettei hevonen millään tahtonut jaksaa kiskoa niitä irti. Olin varmasti yhtä väsynyt kuin hevonenkin, kun rungot lopulta olivat kotirannassa. Laitoin kädet kyynerpäitä myöten ristiin. Ei aina kaikki suju yhtä sutjakkaasti kuin etukäteen on suunnitellut.

Talvi meni entiseen tapaan töitä paiskien. Minulla oli omat työni, Salmella omansa. Vaikka poikavauva, joka oli saanut nimekseen **Harri Ilmari**, oli kiltti eikä liemmin itkenytäkään, piti kuitenkin huolen siitä, etteivät Salmen työt vähentyneet. Jarmosta, joka oli jo 6-vuotias, ei enää ollut niin paljon puuhaa. Hänen aikansa kului paljolti ulkona ja olihan hänellä leikkiverina **Ester**, joka oli hiukan vanhempi. Väliillä syntyi riitaakin, mutta sehän kuuluu lapsuuteen. Ester oli syksyllä aloittanut koulunkäyntinsä. Se tuotti hänelle jonkin verran vaikeuksia, sillä hänen suomenkielen taitonsa oli heikohko. Ehkä Ester sentähden toisinaan kohdisti harminsa Jarmoon, joka nuorempana oli hänelle sopiva kohde. Mutta kyllä ne riidat sovittiin - puolin ja toisin.

Kalastuskausi alkoi jälleen

Tuli kevät ja kalastuskausi pääsi todenteolla alkamaan. Minulla oli nyt käytössäni kaksi rysää. Toisen Turun Kalalta vuokraamani annoin Lahdenperän Sävelle (**Sävel Aaltonen**), joka oli toverinani koko kalastuskauden. Sävelen rysä laskettiin Ryöväriin, toinen Aukkoletoon Jalmarin rysän jatkoksi. Oma rysäni sijoitettiin entiseen paikkaansa Koiranorvoon.

Kalastus ei ollut enää yhtä kannattavaa kuin aikaisempina kesinä, silakan hinta oli pudonnut minimiin, kun se oli vapautettu hintasäännöstelystä. Ihmisten elintaso oli noussut, silakka näytteli enää vain pientä osaa ruokataloudessa. Ja jostain syystä saaliitkin jäivät mitättömiksi. Säälitti Sävel-parkaa,

sillä hän joutui käyttämään paljon aikaa merellä oloon eikä hänen rysäänsä suuria saaliita eksynyt. Joskus annoin omasta saaliistani hänelle laatikollisen tai pari, väliin nostimme Jalmarin rysästä Sävelen saaliiksi. Halusin olla oikeudenmukainen, sillä mielestäni hän sai huonoimman paikan rysälleen. Aloin laskeskella, ettei tällainen kalastus enää löy leiville. Neuvottelin Salmen kanssa tarkkaan, teimme laskelmia ja päädyimme tulokseen, että tämä olkoon viimeinen kalastuskesäni. Emme vielä puhuneet kenellekään suunnitelmistamme, mutta yhdessä harkitsimme, että kirjallisuustyössä ansaitsisin varmasti paremmin. Kuitenkin hoitelin kalastuksen loppuun. Olihan niitä kyllä monia hyvinkin valoisia päiviä, jolloin Ahti oli antoisa. Talvi on kuitenkin pitkä. Enemmän pitäisi saada näillä hinnoilla. Pankkitili kasvoi liian hitaasti

Toinen syy lähtöaikeisiimme oli ”Tottisalmen perillinen”. Tuolla nimellä Jaakko nimitti Lempiä, joka Esterin kanssa saapui Apajaan. Ja hän ennusti, ettemme kauaa viihtyisi Apajassa Lempin kotiintulon vuoksi. Kuinka oikeassa hän olikaan! Koko elämä muuttui jollain tavoin ahdistavaksi. Lempi kyttäili meitä ja katseli alta kulmain. Minä en kovin paljon joutunut tekemisiin hänen kanssaan, mutta Salme ei pitänyt tilanteen muuttumisesta.

Viimeisenä kalastuskesänämme olimme erään kerran koko perhe kokemassa pyydyksiä. Sävel ei päässyt sillä kertaa mukaan. Salme ei myöskään halunnut jättää poikia toisten vastuiksi, joten otimme heidät mukaan. Laitoimme Harrin istumaan rattaisiin ja moottoriveneeseen. Päivä oli kaunis, ei juurikaan aallokkoa. Mikäpä pojan on istua lämpimässä veneessä ja hengittää raitista meri-ilmaa. Tultuamme pyydyksille kiinnitimme moottoriveneen uloinpaan paaluun ja lähdin Salmen kanssa kalaruuhella kokemaan saalista. Mutta aina sattuu. Juuri kun rysän kalapesä oli nostettu ruuheen ja lapoimme kalaa haavilla laatikoihin, alkoi Jarmo huudella, että Harri kaatui rattaissa. Koska emme

voineet lähteä minnekään ennen kuin saisimme kalapesän takaisin veteen, alkoi Salme kysellä, millaisessa asennossa poika on. ”Harri makaa pää alaspäin”, selitti Jarmo. ”Itkeekö hän?” ”Ei itke”, oli vastaus. Salme kehoitti Jarmoa jollain tavoin viihdyttämään veljeään sen aikaa, kunnes me pääsemme moottorin viereen. Jarmo ei muuta keksinyt, hän lykkäsi palan evääksi otettua näkkileipää Harrin kouraan. Sitä poika imeskeli kaikessa rauhassa päästessämme moottoriin. Harri oli silloin 10 kuukautta vanha. Näky oli koomillinen ja tietysti meitä nauratti huomattuamme, ettei ei mitään vaaraa ollut. Miten kaatuminen oli tapahtunut, sitä emme ymmärtävästi saaneet selville. Kaiketi pojat olivat olleet liian riehakkaita kaksistaan moottoriveneessä. Onnellisesti sekin kalareissu päättyi.

Vähitellen kalantulo loppui. Oli taas aika pestä pyydykset ja tuoda kotirantaan kuivumaan ja vuorollaan kukin rysä nostaa talviteloilleen. Hiljaa mielessäni aprikoin, mitä minun rysälleni tapahtuu. Ostaako joku sen? En kuitenkaan vielä puhunut Jalmarille mitään. Antaa asian hautua, eikä mikään ollut varmaa, Mistä saisin myyntialueen, mihin muuttaisimme? Tein siis töitä Jalmarille entiseen tyyliin.

Halusin pitää lomaa raskaan kalastuskauden päätyttyä. Heinäkuun 15. päivänä matkustimme Anttolaan lomailemaan. Meren ääreltä järven rannalle, vähän kesympään ympäristöön. Molemmissa paikoissa oli kaunis luonto, molemmissa lupsakkaat naapurit. Molempi parempi.

Ukilla oli 75-vuotisjuhlat 27. päivänä heinäkuuta. Juhljoiksi saapuivat meidän perheen lisäksi **Heiskaset**, **Inkeri**, **Mili**, **Mirjam**, **Heikki**-setä ja **Anni Partanen**. Ukki oli kirjoittanut päiväkirjaansa: ”Kaunis syntymäpäiväjuhla. Oli laulua ja puheita ja tietysti tarjoilua.” Kannatti iloita ja riemuuta, olihan päivänsankari hyvissä voimissa. Hän teki vielä töitä, ikäisekseen raskaitakin. Juuri ennen juhlaansa hän oli niittänyt sen kesän heinät, vain rippeitä oli jäljellä. Yhdessä lopetim-

me heinätyöt lomani aikana Sää oli suosiollinen, Unikeon päivän jälkeen osoitti mittari + 29°

Pidin harvinaisen pitkän loman. Lomanko? Miten sen ottaa. Tein ukin kanssa töitä koko ajan. Siinä sivussa neuvottelimme tulevista päivistä. Kerroin, ettei kalastus enää kannata. Kerroin suunnitelmistamme lähteä kirjallisuusmyyntiin, se olisi ainakin ruumiillisesti helpompaa. Tosin henkinen paine siinä on kovempi. mutta tiesin monien ansaitsevan hyvin. Lopulta tulimme siihen tulokseen, että muutamme takaisin Anttolaan. Elokuun 10. päivä matkustimme takaisin Merimaskuun - vähäksi aikaa. Päästyämme Apajaan oli aika kertoa suunnitelmistamme. Ei heillä siihen ollut mitään sanomista. Kyllähän he olivat selvillä, että kalastus on elinkeinona kannattamatonta. Alkoi tavaroiden pakkaaminen. En tiedä, ottiko kukaan muu muuttoamme niin raskaasti kuin **Janne Lindfors**, talvinen apulaiseni, jonka tuvassa julistin adventtisanomaa, Vanha Janne-veli oli tuntenut elämänsä rikkaaksi, kun hänen kodissaan puhuttiin voimakkaasti lopun ajan sanomaa. Hän piti koko talven ajan tupansa siistinä, pesi ja silitti pöytäliinankin aina tarvittaessa, että kaikki olisi kunnossa arvokasta sanomaa julistettaessa. Hän todella suri lähtöämme. Mutta yhden virheen hän teki, hän myi torppansa eräälle ei-adventistille eikä tarjonnut sitä meille. Kukaties olisin ostanut sen, sillä hänen pyytämänsä hinta oli halpa. Torppa sijaitsi järven rannalla Merimaskun tien varrella. Paikka oli kaunis kuin mikä ja yhteydet Turkuun erinomaiset. Itse rakennus oli vanha, mutta korjaamalla ja uusimalla paikkoja siitä olisi hyvinkin saanut asuttavan. Uusi omistaja perusti siihen kaupan ja ilmeisesti menestyi hyvin. Tuo Jannen ajatteleman teko ratkaisi asiamme. Jätimme lopullisesti Merimaskun 27. päivänä elokuuta. Olimme viipyneet siellä yli neljä vuotta ja tavallaan viihtyneet hyvin, vaikka asuntomme olikin pieni ja kylmähkö.

Nyt se oli taaksejäänyttä elämää, uusi lehti kääntyi elämämme kirjossa.

Merimaskun vuoden 2010 Lossivahti Martti Mäkilä sai vuodeksi haltuunsa perinteisen lossivahdin kapulan.

Lossivahti 2010

Perinteisesti Lossivahti on julkistettu Merimaskun kesätapahtumassa Suvisouduissa. Kesällä 2010 souduja ei kuitenkaan järjestetty erinäisistä syistä, joten julkistamistilaisuus järjestettiin Saaristolaiskulttuuriviikon alkajaisiksi Kollolassa 22.8. Kapula ojennettiin Merimasku-Seuran edelliselle pitkäaikaiselle puheenjohtajalle **Martti Mäkilälle**. Martin ansioiksi valinnassa katsottiin hänen puheenjohtajakautenaan seuran ja Merimaskun nostaminen suurempaan tietoisuuteen. Hänen tietonsa vanhoista maaseudun tavoista, asumisesta ja luonnosta ovat olleet arvokkaita Merimasku-Seuran suunnitellessa toimintaansa. Hänen puheenjohtajakaudellaan Kollola nimettiin kotiseututaloksi ja sen kunnostusta aloitettiin Maakuntamuseon johdolla, myös Kräkilän mylly kunnostettiin vanhoja perinteitä kunnioittaen. Myllyn kohtaloksi tuli jäädä yksityisen maille ilman, että

siitä olisi tehty yleistä vierailun kohdetta. Lossimuseohanke oli yksi suurimmista suunnitelmista, jossa puheenjohtaja oli mukana neuvottelemassa Mobilia-museon kanssa. Hanke ei valitettavasti laman iskiessä 1990-luvulla edennyt toivotulla tavalla.

Kiitospuheessaan uusi Lossivahti oli huolissaan nykyisen Merimaskun alueen näivettymisestä Naantalin kaupungin nukkumalähiöksi. Hän toivoi, että meillä otettaisiin oppia esimerkiksi ruotsinkielisten alueiden yhteisöllisyydestä. -Talokoohenki ja perinteiden kunnioittaminen päättäjätasolla asti näkyy niiden alueiden kulttuuriympäristössä.

Merimasku-Seura on vuodesta 2002 jakanut ansioituneille merimaskulaisille kunnianimityksen ”Merimaskun Lossivahti”. Tapana on viime vuosina ollut tasa-arvon nimissä valita Lossivahdiksi vuorovuosina mies ja nainen. Ensi kesänä siis on odotettavissa naispuolinen Lossivahti Merimaskuun.

Uudesti syntynyt lokkiperhe

Maarit Lineri

Merimasku-Seura tapasi taiteilija Antti Huovisen työstämässä uutta lokkiperhettä Merimaskun koulun vierellä.

Kuka olet?

Olen **Antti Huovinen**, 38-vuotias merimaskulaissyntyinen kuvataiteilija.

Mitä teet?

Teen työkseni kuvia monin tavoin ja moneen tarkoitukseen: piirrän, maalaan tauluja, teen veistoksia. Tilaustöinä maalaan välillä muutokuvia. Piirrän myös kuvituksia kirjoihin. Silloin tällöin ohjaan yhteisötaiteellisia työpaikkoja, kuten Merimaskun koulussa. Työn ohella harrastan kuorolaulua.

Missä nykyään vaikutat?

Olen hiljattain muuttanut asumaan Vehmaalle. Perheeseeni kuuluu vaimo ja pieni esikoistyttö.

Mitä sinulle merkitsee Merimasku?

Hyvin paljon. Olen syntynyt ja kasvanut Merimaskussa. Sisäsaariston maisema on juurtunut sieluni maisemaksi.

Mitä muistoja herättää Merimaskun koulu?

Paljon aistivoimaisia, yksityiskohtaisia muistoja. Joskus elokuisin katselen maassa suikertavia ketohanhikkejä, joiden rönsyt muistuttavat punaista sähköjohtoa; niistä nousee yhä voimakastunnelmainen muisto kouluvuosien alkamisesta. Mieleeni tulevat sekä koulun pihalla kasvaneet hanhikit että ”ampulangat”, joita me koltiaiset innoissamme keräsimme nykyisen pihan paikalla olleesta räjäytyslouhikosta.

Kuulen vieläkin korvissani ”juoksukii-kun” kädensijan kilahduksen keskiskaloon. Ääni kantautui koulun pihalta meille kotiin asti; se oli samanlainen Merimasku-ääni kuin kirkonkello tai lossin portin kolahdus.

Mitä ajattelit, kun kuulit, että ensimmäinen lokkisi oli poltettu?

Pahastuin ja ajattelin, että tuhopolttaja loukkaa teollaan kaikkia merimaskulaisia, koska lokin olivat kanssani tehneet kaikki pitäjän lapset.

Miten heräsi ajatus uudesta lokista?

Kun olin kuullut ikävän uutisen, jo muutaman tunnin kuluessa mieleeni alkoi nousta suunnitelmia uudesta lokista. Tuntui tärkeältä, ettei pahan tekijälle anneta periksi. Lasten lokki oli ehtinyt vakiintua merimaskulaisten hyvän mielen maskotiksi. Tuhotyön

myötä kirkastui, että lokilla on oma, etenevä tarinansa.

Keskustelin aiheesta tuoreeltaan opettajien ja koululaisten kanssa; tuntui hyvältä voida yhdessä valita toiveikas asenne.

Oliko yksinäisen lokin korvaaminen kokonaisella pesueella sinun ajatuksesi?

Jo pesimäaikana kuulin silloin tällöin ihmisiltä hyviä ehdotuksia, miten lokin tarina voisi jatkua. Ensimmäiset ideat poikasesta kuulin jo varhain. Kun sitten tuhopolton jälkeen viidesluokkalaisten ehdottivat uudelle lokille poikasta, omakin ajatukseni sai vahvistuksen.

Toteutuksen lähestyessä suunnitelma pikkuisen rönsysi, kun katselin kuvia lokin pesueista. Minusta tuntui luonnollisemmalta, että emolla olisi helmoissaan kokonainen poikue eikä vain yksinäinen lapsi ilman tovereita. Nuorimmat kolme koululuokkaa ovat kukin olleet tekemässä omaa poikastaan.

Miten nykyinen lokki eroaa entisestä poltetusta? Onko se ehkä vankempaa tekoa?

Alkuperäinen lokki oli veistetty vaahdotuovista ja päällystetty talomaaliin kastetuilla lakanoilla. Uusi lokki on lujitemuovia, joten se on paljonkin kestävämpi. Koululaisten kanssa teimme veistokselle ensin tukirakenteen puusta ja sen varaan linnun muodon verkosta. Nämä rakenteet purettiin valmiin teoksen sisältä pois, joten tämä lokki on ontto. Koko teos on kiinnitetty kuudesluokkalaisten kanssa valettuun betonijalustaan.

Sukunimien käytön historiaa

Markku Lehto

Nykyään niin itsestäänselvä sukunimi on tullut yleiseen käyttöön vaiheittain ja eri yhteiskuntaluokilla eri aikaisesti.

Aluksi sen merkitys oli monitahoinen.

Ensimmäiset varsinaiset sukunimet olivat käytössä jo aatelistolla 1200-luvulta lähtien. Sittenmmin mukaan tulivat sotilaat, joilla nimen merkitys oli lähinnä ammatillinen. Valveutuneet porvarit, käsityöläiset ja merimiehet ottivat nimen käyttöön 1800-luvun kuluessa. Talonpoikaisväki ja työväenluokka omaksui käytännön viimeisinä, osa vasta lainsäädösten toimenpiteiden jälkeen.

Aateluus ja sukunimi

Talonpojat, jotka palvelivat Ruotsi-Suomen kuningasta ja varustivat ratsun miehineen kruunun palvelukseen, aateloitiin. Samalla he saivat aatelisuutta osoittavan nimen. Esim. entisestä Karpalaisesta saattoi tulla Carpelan. Näin samalla korostui yhteiskunnallinen arvostus. Tämä kehitys alkoi jo 1200-luvulta, mutta varsinainen uusaateli syntyi 1500-1600-lukujen aikana.

Samoihin aikoihin, sotaväen uudelleen järjestelyn seurauksena, vaadittiin rakuunoilta ja laivaston sotilailta lisänimeä, jolla erotettiin monet Matti Matinpajat toisistaan. Varsinkin äkserauksessa muutoksella oli merkityksensä, sotilaiden yksilöinnissä. Silloin syntyivät monet ns. sotilasnimet, jotka säilyivät samoina ilman sotilaiden varsinaista sukulaisuutta. Ruotu halusi säilyttää usein sotilaallaan jo tutun nimen. Merimaskussa tunnetuimmat ”sotilassuvut” olivat Rauduisten **Sagtmodigit** sekä Tärkkisten **Munterit**. Edellämäinittu Sagtmodig merkitsi säyseää luonnetta ja juuri ominaisuuksiin sotilaiden nimet usein myös perustuivat.

Sukunimi oli status

Tuleva papisto käytti sukunimeä jo opiskeluaajoista lähtien. Latinankielinen ilmaisu, esim. ”merimaskoensis” oli aikakauden sukunimi, joka ilmaisi jo enemmän kuin pelkkä isännimi koulun matrikkelissa. Merimaskun kappalaiset tunnettiin sukunimellä jo 1600-luvulta alkaen. Ensimmäinen kappelin lukkari, joka käytti sukunimeä oli **Johan Lindmark**. Valtiopäiville vuonna 1760 valittu Moijoisten talonpoika, **Henrik Henrikinpoika** otti valtiopäiville mennessään sukunimen **Mojolin**, palaten kuitenkin eläkevuosiensa entiseen käytäntöön. Samoihin aikoihin pitäjässä omaksuivat sukunimen käytön **Wessman**-pappisuvun käsityöläiset sekä **Maskulin** suku. Myös kappalainen **Johan Sandelius** on laajan paikallisuutensa esi-isä jo 1700-luvulta. Muutama Merimaskussa 1700-luvulla asuva porvarisäädyn edustaja käytti myös sukunimeä.

Puumerkit olivat 1600-1800-luvuilla eräänlaisia talokohtaisia ”sukunimiä”, jotka saattoivat periytyä pienin poikkeamin isältä pojalle. Näitä käyttivät pääasiassa vain kirjoitustaidottomat talonpojat.

Merimiehet, käsityöläiset ja pikku virkamiehet omaksuivat lisänimen käytön seuraavaksi. Sillä oli status-arvonsa ennen käytännön merkitystä. Varsinkin merimiehet saivat vaikutteensa monasti ulkomailta. Lähestulkoon kaikki nimet olivat ruotsinkielisiä, sillä suomen kieli ei ollut vielä arvostettua. Vasta Kalevalan ilmestymisen jälkeen alkoi käänne suomalaisuuteen myös

nimien kohdalla. Kahdeksannentoista vuosisadan alkupuolella tavataan Merimaskussa **Wideroosit**, **Lindqvistit**, **Westerbergit**, Maskulinut sekä monet muut sukunimet. Aluksi näitä käyttivät vain miespuoliset henkilöt.

Valtiovalta pyrki edistämään sukunimen käyttöönottoa erilaisin kehoituksin. Suomenkielen saadessa tasavertaisen aseman 1860-luvulla myös sukunimet alkoivat suomalais-tua. Yhä enenevässä määrin palkolliset ilmoittivat kirkonkirjoihin myös sukunimen. Seuraava sysäys laajenevaan nimen käyttöön tapahtui 1890-luvulla. Tähän lieene vaikuttanut Kalevalan 50-vuotisjuhlallisuuudet, jolloin valtiovalta kehotti kansaa hankkimaan itselleen sukua osoittavan nimen. Kehotuksen seurauksena mm. kirjoittajan isoisa otti käyttöön Lehto-nimen. Yksimielisiä nimen suhteen ei kymmenhenkinen sisarusarja ollut. Lehto-nimen lisäksi valittiin miespuolisten kohdalla myös Sainio sekä Saarnio-nimet. Myös monet muut nykyisinkin Merimaskussa vaikuttavat suvut ovat silloin muodostaneet sukunimensä.

Sukunimen valinta vaikeata

Tärkeässä nimiasiaassa edettiin aluksi vapaaehtoisuuden kautta. Myös nimen valinta oli lähes oman mielikuvituksen varassa. Mitkä seikat sitten vaikuttivat nimen valintaan? Yhtenä mahdollisuutena talonpojan perheellä oli ottaa käyttöön luontevasti kotikylän tai talon nimi. Myös torppari keksi usein nimensä joko torpan maantieteellisen sijainnin tai muun ominaisuuden mukaan. Talonpoika, joka jatkoi tilanpitoa kotikylässään ja torppari, joka viljeli ennen nimettyä kotitorppaa olivat helpon valinnan edessä. Tämä käytäntö henkilön tunnistamiseksi oli käytössä jo keskiajalla, jota esimerkiksi nimet **Pietari Riittönpää** ja **Niilo Lieranta** edustavat. Vain mielikuvitus oli rajana nimeä valittaessa, joskin hyvin maltillisia nimiä esiintyy merimaskulaisissa

Sukunimilaki 90 vuotta

Maarit Lineri

Laissa säädettiin, että niiden Suomen kansalaisten, joilla ei ollut sukunimeä, tuli määräämään mennessä ottaa sellainen. Jos joku sukunimetön ei määräämään mennessä ottanut sellaista, hänen sukunimekseen määrättiin se lisänimi, jolla hänet paikkakunnalla tunnettiin.

Ruon laki vuonna 1921 tuli voimaan, sitä oli valmisteltu jo kymmenkunta vuotta. 1900-luvun alussa, kun jo tiedettiin, että Matinpajat ja Matintytärillä tullaan luopumaan, heräsi myös vilkas keskustelu sukunimien muodosta. Jo 1800-luvun lopulta lähtien oli lehdissä paljon kirjoituksia, missä vastustettiin voimakkaasti vieraskielisiltä kalskahtavien nimien käyttöä.

Nimiasia kiinnosti lehtien lukijoita

Vapun ajasta oli muodostunut suosittu sukunimen otto- ja suomentamispäivä. Suorastaan halveksuen suhtauduttiin niihin sukuihin, jotka joskus olivat herraskaisiin piireihin päästykseen valinneet itselleen ruotsinkielisen nimen. Kaikkia kehoitettiin muuttamaan nimensä suomalaisuuden nimissä. Suomalaisuuden Liitto avasi Helsingissä 16.4.1907 erityisen nimenmuuttotoimiston välittämään suomennettujen nimien muutosilmoitukset yhteisilmoituksina virallisiin lehtiin. Lehdissä julkaistiin pitkiä listoja sopiviksi katsotuista suomalaisen kansanperinteeseen ja historiaan sopivista nimistä. Länsi-Suomen lehdissä paheutettiin savolaisperäisiä nen-päätteisiä sukunimiä ja tilalle tarjottiin vanhoja metsä-suomeen liittyviä nimiä.

Kirjoitukset nimiasiaassa velloivat vuolaina. ”Muinaisuutemme tutkijat ovat osoittaneet, että tämän maan suomalaisella kansan-aineksella jo pakanuuden aikana omintakeinen sukunimistö jopa paljoo aikaisemmin kuin Euroopan sivistyskansoilla, ja verrattomia aikoja ennen kuin noiden kansojen rahvaalla.” Näin kirjoittaa Länsi-Suomi 22.3.1903. Lehti kirjoittaa edelleen, että ruotsalaisilla ei ollut varsinaista sukunimistöä ja katolisen Ruotsin vallattua Suomen alueen, täällä alkoi sama käytäntö. Eli kaikki olivat vain jonkun poikia tai tyttäriä. Suomalaisen käyttämiä sukunimiä pidettiin pakanallisina, niinpä suomalaiset **Ruskeapäät**, **Hirvet**, **Nuijat**, **Tuurit** ja muut saivat väistyä.

Kirkkoherrat sukunimien vaalijoina

Koska kirkon tehtävä oli pitää kansalaisista kirjaa, oli käytännöllistä valjastaa papisto valistamaan kansaa sukunimiasiaassa. Jo paljon ennen varsinaisen lain voimaantuloa alkoivat tunnolliset kirkkoherrat kirjata seurakuntalaisilleen sukunimiä aina sopivassa yhteydessä. Kätevästi se kävi rippikoululaisten kohdalla. Kun nuori oli käynyt rippikoulun, hän ei esimerkiksi päässyt ripiltä ennen kuin otti itselleen sukunimen. Jokainen sai valita itselleen sopivaksi katsomansa sukunimen. Koska taloilla ja torpilla oli jo nimet, otti moni itselleen saman nimen sukunimeksi. Toisinaan taas kirkkoherra käytti valtaansa ja valitsi seurakuntalaisensa puolesta itseään miellyttävän nimen. Joskus kirkkoherrat jopa kieltäytyivät merkitsemästä kirkonkirjoihin seurakuntalaisen itsensä valitsemaa nimeä.

Nimi ei aina yhdistänyt

Merimaskulaisten Jaakko Fredrikin ja Maria Matildan lapset joutuivat nimen valinnan eteen päästykseen ripille. Lapsista Frans Ferdinand Jaakonpoika otti nimekseen Salonen, sisar Lydia Isassia Jaakontytär sitävastoin Lempisen. Veljistä Johan August Jaakonpoika valitsi omaksi nimekseen Lehtosen. Veljeksistä Karl Patrik, Emil Eino ja Yrjö Rafael valitsivat kaikki Salosen. Näin yhdessä perheessä oli erilaisia sukunimiä ja vanhemmat olivat edelleen ilman omaansa. Sukunimilain pakottamana he valitsivat myöhemmin sukunimen Elo.

Uskonelämää ja hurmoshenkeä

Markku Lehto

Erilaiset herätysliikkeet vaikuttivat voimakkaana lounaisessa Suomessa osin jo 1700-luvulta alkaen. Erilaiset yksittäiset näyt ja kokemukset uskonasioissa synnyttivät helposti oman ”koulukunnan”. Ehkä tunnetuin henkilökohtainen kokemus oli kalantilaisen piikatytön paimenessa saama herätys. Puhdasoppisuuden aikana syntyi myös useita erilaisia protestiryhmiä, hurmosliikkeitä. Nämä painottivat jotain tiettyä uskonkohtaa ja eriytyivät toisistaan.

Nämä erilaiset maallikkoliikkeet elivät voimakasta uudelleen tulemisen aikaa 1800-luvun lopulla. Ihmiset jaettiin ”heränneisiin” ja ”suruttoimiin”. Afrikassa ja Japanissa vuosisadan loppupuolella alkanut käännytystyö oli suosiossa. Lähetystyö eli Suomessa voimakasta kehitysvaihetta. Turussa toimiva Evankeliumiyhdistys perusti mm. lähettikoulun 1890-luvulla ja kaksi merimaskulaisnuortakin suoritti koulun. Toinen heistä **Selma J. Sandelius** lähti myös lähetystyöhön Ambomaalle, työskennellen siellä yhteensä 19 vuotta.

Hannulan herätys

Merimaskuun laajempi herännäisyys ”rantautui” 1900-luvun alkuvuosina. Tämän suuntauksen ”isänä” pidetään entistä Ambomaan lähettilästä, **Frans Hannulaa**. Tunnettuja, paikallisia kokoontumispaikkoja olivat mm. Järvensuun Isotalo, Rihtelä ja Poikon Mäkilä. Myöhemmin mukaan tulivat Taattinen, Uusikartano ja Järvensuun Rantala. Paikallisten toimijoiden myötävaikutuksella pitäjakeskukseen suuntautui kesäisin runsaasti lähiseudun asukkaita sanankuuloon. Väkeä saapui runsaasti aina Turkuun myöden. Kansakutsui suuntausta ”Hannulan herätykseksi”, matkasaarnaaja Frans Willehart Hannulan mukaan, joka oli tunnettu

Evankelioimisjuhlien väkeä kirkonmäellä

puhuja lähiseudulla. Hannulan kerrotaan vierailleen usein paikallisten ystäviensä luona mm. Merimaskussa ja muissa lähipitäjissä. Seuroja pidettiin tavallisesti näiden heränneiden maallikkojäsenten kodeissa. Herätysliike myös kirjaimellisesti rantautui Merimaskuun, sillä lukuisat höyrylaivat toivat kesäisin juhkakansaa Säijän ja muihin kirkonkylän laitureihin. Paikallista toimintaa ylläpiti voimakkaasti Rymättylän papiston lisäksi muutamat aktivoituneet maallikot. Eräs heistä oli Rihtelän **Karl Lehtinen**. Hänen käsityksiään uskonasioista voidaan seurata jälkeen jääneiden päiväkirjojen sivuilta. Hänelle ei myöskään riittänyt kotipitäjän uskonnollinen tarjonta, vaan hän kertoi kulkeneensa pitkiä matkoja

sanankuulossa, aina kun joku tunnettu puhuja oli lähipitäjässä. Hänen vaikutuksensa vuoksi herätysliikkeen toiminta oli vilkasta juuri Järvensuun lukulahkossa.

Aktiivinen paikallistoiminta johti myös suurehkojen kesätapaamisten sijoittumisen Merimaskun keskustan alueelle. Kirkon ympäristö tarjosi ihanteellisen paikan kyseisille tapahtumille. Ensimmäinen suuri kesäkokous pidettiin tietyvästi vuonna 1903. Tämän jälkeen vuosittaisia kesäjuhlia järjestettiin aina 1920-luvulle asti. Alkuaikoina Frans Hannula pyrki myös mahdollisuuksiensa mukaan olemaan mukana vuosittaisilla juhlilla. Merimaskussa juhlapaikkana tunnettiin aluksi nykyisen Terveystalon alue, josta

myöhemmin ”Hannulan saarnastuoli” siirtyi männikköön kirkon pohjoispuolelle. Saaristolaiivat toivat alkuaikoina lähes kaiken muualta tulleen juhla väen paikalle. Autokannan lisääntyessä väkeä saapui paikalle myös maanteitse. Autorivistö parkkeerattiin mantereiden puoleisen maantien varteen. Nämä maitse tulleet olivat pääosin lähtöisin ns. ”Hannulalaiselta” alueelta Lemusta, Askaisista ja Nousiaisista. Hannulan puhujalavan kerrottiin olleen kirkonmäellä, vanhoista valokuvista päätellen kirkon pohjoispuolen männikkössä.

Merimaskussa käytännön lähetystyö sai myöhemmin yhä enemmän kannatusta. Varsinkin pitäjän kaakkoiskulmilla kuten Rihtelässä ja Järvensuussa pidettiin tärkeänä ”Jaapanin lähetystä”. Kokoonnuttiiin ”neulomaseuroihin”, joissa kudottiin ja kerättiin varoja Japanissa tehtävään lähetystyöhön. Puuttuvien tietojen perusteella vaikuttaa siltä, että herätysliike ei levinnyt kovinkaan laajalle pitäjässä, koska muualta kunnan alueelta ei ole jäänyt asiasta kertovaa dokumenttiaineistoa.

Ehkä suurin sanannälkä tuli tyydytettyä koska myös ”Hannulan herätys” tasaantui vähitellen normaaliksi seurakunnalliseksi toiminnaksi. Jo Frans Hannulan poismeno vuonna 1914 vaikutti osaltaan lamaanuttavasti toimintaan. Muita tekijöitä lienee ollut maassa vallinneet levottomat ajat, radikaalin työväenliikkeen aktivoituminen ja yleismaailmalliset uhkakuvat. Vaikka suurin hurmos väheni jatkui vilkas seurakunnallinen toiminta edelleen. Tätä ylläpiti varsinkin ensimmäinen kirkkoherra **Lauri Kustaa Nurmi**, jonka toimikautena mm. evankeliumiyhdistyksen lähetysjuhla vietettiin Merimaskun kirkonmäellä ainakin 1920-luvun lopulle asti.

Lähetysjuhlat Merimaskussa 1928. Höyrylaivat toivat Merimaskuun lähetys- ja herännäisjuhille kansaa Turusta asti usein monenkin höyryaluksen voimin. Samat alukset veivät jopa iltaan asti kestäneiden juhlien väen takaisin.

Merimaskun rukoushuone. Pihamaalla lähetysjuhlien väkeä. Kuva on rukoushuoneen peruskorjauksen jälkeen, koska oikeassa reunassa näkyy vielä korjauksen jäljiltä jäänyttä purettua rakennusmateriaalia.

Piparkakkuja leipoessa ei mieleen heti tule kaukainen Egypti saati Raamatun tekstit. Tai oletko ajatellut possun muotoista piparia syödessäsi ehkä osallistuvasi viikinkien pakanalliseen uhrausmenoon.

Pipareiden historia palautuu kauas ennen ajanlaskumme alkua. Faaraiden haudoista noin 1500 v.e.a on löydetty ihmisen muotoisia hunajakakkuja ja raamatussakin kerrotaan leivotun hunajakakkuja. Hunaja oli kallisarvoista taivaasta vuotanutta kastetta, ”taivaan mannaa”, jolla uskottiin olevan lähes rajattomat

lääkinnälliset vaikutukset. Hunajakakut eivät siis olleet vain suun iloksi vaan myös ruumiin terveydeksi. Hunajakakkusten leivonta levisi koko Välimeren alueelle ja sitä kautta vähitellen yhä pohjoisemmaksi.

Kreikassa leivottiin eläinten muotoisia hunajakakkuja, joita uhrattiin jumalille ja viikingitkin lepyttelivät mielellään jumaliaan ja uhrasivat var-

sinkin sian muotoisia hunajakakkuja. Kakut uhrina ajoivat saman asian kuin eläimet, mutta tulivat paljon halvemmaksi. Toki makeat hunajaka-

kut maistuivat myös muillekin kuin jumalille.

Voimme arvailla, miten nuo makeat hunajakakut vähitellen muuttuivat meidän tuntemiksemme mausteisiksi piparkakuiksi (pepper = pippuri). Paitsi hunaja niin myös mausteet olivat jumalallisia lahjoja ihmisten terveydelle ja niiden uskottiin parantavan tauteja aina vatsataudista heikkonäköisyyteen. Niinpä siis, mitä enemmän erilaisia mausteita kakut sisälsivät, sitä vaikuttavampaa oli niiden voima. Toisinaan taikinaan saatettiin lisätä paloviinaa, jolloin niistä tuli apteekkitavaraa. Munkkiluostarit tunnetaan erilaisten ruokien, juomien ja lääkkeiden valmistuksesta, joten voisi olettaa luostarien valmistaneen myös näitä helposti säilyviä lääkinällisiä piparkakkuja.

Myös meillä pohjoismaissa vanhin maininta piparkakuista on löydetty luostarista. Ruotsissa Vadstenan luostarin nunnien kerrotaan lahjoittaneen piparkakkuja luostarin ulkopuolisille. Turusta löytyy dokumentti, jossa kerrotaan Turkuun tuodun kaksi tynnyrillistä piparkakkuja vuonna 1685. Vähitellen luostarien salaiset reseptit levisivät ensin kartanoihin ja aatelisiinnoihin ja myöhemmin palvelustytöiden salakuljettamina kaiken kansan leivottavaksi. Piparkakut oli helppo ottaa matkalle mukaan ja niinpä niistä tuli sotilaiden, paimenten ja merimiesten suosikkeja.

Amerikassa saksalaiset siirtolaiset aiheuttivat piparkakuilla suoranaisten villityksen. Vieläkin amerikkalaiset juhlistavat piparkakuilla ainakin joulua, äitienpäivää, vaaleja, kertausharjoituksia, armeijaan astumista, kiitospäivää, ystävänpäivää ja Halloweenia.

Meillä piparkakut ovat yleensä joulun ajan suosikkeja.

Tiedossa ei ole, onko Naantalin luostarin seinien sisällä ollut sukankudonnan tietämyksen lisäksi myös piparkakkujen teon salaisuus. Jos on, on se osattu hyvin säilyttää, sillä Naantalin piparkakuista on ensimmäinen maininta vasta vuodelta 1853. Tällöin pakari **Blomberg** syytti karvari **Hedmanin** vaimoa ja satulaseppämestari **Lindblomin** leskeä luvattomasta piparkakkujen myynnistä. Historia tuntee Naantalista kuitenkin paremmin Lindblomin sisarususten piparkakkujen leipomisen ja myynnin. Sisaruksista **Josefiina** kutoi sukkaa ja **Caroliina** leipoi piparkakkuja kotona Iso-Hollossa. **Tokka-Lotta** (Charlotta) istui kesät isolla laiturilla ja myi Naantalin nukkeja ja piparkakkuja kylpylävieraille.

Naantalin piparkakot

(Irja Aarnion mukaan)

5 dl, siirappia
3 dl, vettä
(Keitetään ja annetaan jäähtyä)
200 g, voita
1 tl, soodaa
1 tl, hirsensarvensuolaa
2 tl, maustepippuria
2 tl, inkivääriä
2 tl, neilikoita
8 tl, pomeranssikuorta
hiven muskottipähkinää
800 g, vehnä jauhoja, ”sekanisua”
2 kpl, kananmunia

Kuivat aineet sekoitetaan ja lisätään nesteeseen. Taikina saa seistä kylmässä seuraavaan päivään, jonka jälkeen siitä sitten kaulitaan ½ cm:n paksuisia levyjä. Piparkakut olivat paksuja halkaisijaltaan n. 6 – 10 cm seitsensakaraisia kakkuja.

Kollolan Anna oli tunnettu piparkakkujen leipoja. Kerrotaan hänellä olleen aina taskussaan pipareita annettavaksi lapsille. Ohje on löytynyt Kollolan Annan käsin kirjoittamien reseptien joukosta

Kollolan Annan piparkakut

0,5 kg siirappia
0,5 kg margariinia tai voita
2 munaa
100 g sokeria
2 tl kanelia
2 tl kardemumaa
1 tl neilikkaa
2 tl suolaa
1 kg jauhoja

Margariini, munat, sokeri ja siirappi vaahdoksi, muut aineet joukkoon. Annetaan taikinan levätä kylmässä. Leivotaan pötköksi, josta leikataan veitsellä 0,5 cm siivuja, jotka paistetaan 200 asteessa kauniin ruskeiksi.

Lähteet:

Kodin Joulu 2003,
Kaarina Pylkki,
Leena Grönlund, Opaskurssin loppu-
työ 13.4.1978
Naantalin kaupungin historia

”Jos ei viina, terva ja sauna auta, on tauti kualemaksi”-näytely avasi kuudennentoista kesäkauden Kollolassa. Näytely kertoi kansanparantajien hoitotavoista ja lääkityksistä ja siitä, miten sairauksien hoito ja lääkintatavat alkoivat kehittyä 1800-luvun alkupuolella.

Ratkaisevasti siihen vaikutti **Elias Lönnrot**, joka julkaisi vuonna 1838 ensimmäisen suomenkielisen lääkärikirjan ”Suomalaisen Talonpojan Koti-Lääkäri”. Samalla hän loi perustan suomenkieliselle lääketieteen sanastolle; monet kirjassa ensi kertaa painetut nimet ovat vieläkin käytössä. Tästä alkoi taistelu kaikenlaisia taikauksioisia parannuskeinoja vastaan.

Koti-rohtola

Ruotsalainen lääkintäneuvos **A. Timoleon Wistrand** kirjoitti samoihin aikoihin kodin lääketieteellisen käsikirjan, jonka suomenkielinen painos ilmestyi Kotilääkäri-nimellä vuonna 1901.

Siinä annettiin ohjeita koti-rohtolan eli kotiapteekin ylläpidosta. Kirjan luettelossa mainitaan niitä lääkkeitä, mitä suomalaiset yleensäkin ostivat apteekista käsikauppatavaroina 1900-luvun alussa. Myrkyllisiä ja rajusti vaikuttavia lääkkeitä sai vain lääkärin määräyksestä.

Luettelo on jaettu viiteen osaan: ”Pulloja” -otsikon alla luettelaa mm.: Hoffmannintipat, kanverttiöljy, karboolihappo (puhdistettu), karvaat tipat, kohtutipat, kuparivihtrilliliuos, lyijyetikka, nokitipat, Rosén’in rintatipat, Thielemannintipat ja opiuminsekainen yskäleipä.

”Tölkkejä, laatikoita tai rasioita” suosittelee kotiapteekkiin: Alunaa, Arabian kummiä, Espanjan karpäsjuuhetta, hirven sarvisuolaa, kiinaa (hienonnettua ja rouhittua), oksennusjuurijauhemia, opiuminmarjoja, raparperia, rikkihärmettä (pestyä), salpietaria, sennalehtiä ja verta-asettavaa jauhetta.

”Laatikoita tahi Tölkkejä” mainitsee mm: Iisoppi, jalominttu, karragheenin jäkälä, alaotsikolla ”karvaita juuria” apila, benedictustakiaiset, pyörtänekärsämo ja sauniokukka sekä

Kollolan kesäkausi avautui mielenkiintoisella näyttelyllä.

Terttu Kraemer

”vertapuhdistavina ryyteinä” katajanjuuri, maitiaisenjuuri ja männynkerkkä.

”Laastareita ja voiteita y.m.” sisältää: Hjaernen laastarin, kummilaastarin, lyijylaastarin, basilikkivoiteen, lyijyetikkavoiteen, valkean vahavoiteen eli seraatin ja lapiskynän.

”Sekalaisia” osassa suositellaan koti-rohtolaan: Iilimatoja, peräruiskua, kurkkuruiskua sekä kuppaukirvestä ja kuppauksarvia. Lopuksi kirja toteaa, että kotiapteekista ”opiumia” sisältäviä lääkkeitä on annettava ainoastaan hyvin pienissä annoksissa.

Entisajan suuria vitsauksia.

Jo 1700-luvulla ilmeni isorokkoa, joka saatiin taltutettua 1800-luvulla rokotusten avulla. Pääasiallisina rokotajina toimivat papit ja lukkarit. Samoihin aikoihin esiintyi yleisesti riisitautia alle kahden vuoden ikäisillä lapsilla. Vaikeasti sairaut lapset kuolivat jo pieninä, yleensä tulehdustauteihin. Eloön jääneille kehittyi usein vakavia luuston ja raajojen vammoja. Lievemmät tapaukset paranivat itsestään keväällä auringonvalon li-

säännyttyä eli tauti oli D-vitamiinin puutostauti.

1830-luvun alussa levisi uutena vitsauksena Venäjältä lähtenyt kolera, joka tappoi satoja ihmisiä. Koleraa vastaan taistelemineen muutti vähitellen lääkärin työtä. Nyt alettiin kiinnittää enemmän huomiota väestön terveydenhuoltoon; terveydellisiin oloihin ja hygieniaan.

1870-luvulla tuberkuloosi oli noussut kuolinsyytilastojen ykköseksi. Vasta 1930-luvulla alettiin suorittaa joukkotarkastuksia tuberkuloosin toteamiseksi. Silloin saatiin käyttöön ensimmäinen siirrettävä Vasama-merkinen läpivalaisulaite. 1950-luku oli kuitenkin ratkaiseva tuberkuloosin hoidon kannalta, silloin alkoi uuden tehoavan lääkkeen vaikutus näkyä kuolleisuuden laskuna.

Polio eli lapsihalvaus oli virustauti, joten akuuttivaiheessa sitä ei voitu hoitaa, joten tärkeää oli ennaltaehkäisy ja ro-

kotukset. Vuonna 1954 **Jonas Salk** keksi poliorokotteen ja muutamaa vuotta myöhemmin **Albert Sabin** laski markkinoille oman rokotteensa, joka annettiin sokeripalaan imeytettynä. 1960-luvulla polio saatiin hävitettyä teollisuusmaista.

Sairauksien ja terveydenhoitoa

Piirilääkäreitä on ollut Suomessa 1700-luvun keskivaiheilta lähtien ja kunnanlääkäreitä 1880-luvulta. Suomen sodan (v. 1808–09) jälkeen

terveydenhuollon kehittämisen edistämiseksi perustettiin lääkintäylihallitus. Erityisesti kulkutautien, ennen muuta sukupuolitautien ja isorokon, vastustaminen vei terveydenhuoltotoimen päähuomion 1810–20-luvulla.

Koska lääkärin toiminta-alueet olivat varsin laajoja, joutuivat ihmiset yleensä hakemaan apua läheisistä pappiloista, joissa oli lääkkeitä tai parantajia. Kansanparantajat saattoivat loitsua ja manata, käyttää taikoja ja aineita, jotta vanha järjestys eli terveys saatiin palautettua.

Yksi vaikuttavimmista kuvista näyttelyssä oli kuva riisitaudin runtellemasta lapsesta.

Vanhat eri tautien hoito-ohjeet herättivät hilpeyttä ja ihmetystä. Toki joukossa oli myös vielä tänä päivänäkin hyödyllisiksi osoitettuneita ja käytössä olevia rohtokasveja.

Näyttelyssä oli mm. tuttuja lääkepulloja, metallisia voiderasioita ja särkypulverikääreitä.

Mittaaminen

Kohtaus-nimistä sairautta paranneettiin mm. mittaamalla: Mitataan sairas ristiin vaaksalla vasemman jalan isosta varpaasta oikean käden nimettömään sormeen. Samoin mitataan oikean jalan isosta varpaasta vasemman käden nimettömään. Jos toinen mitoista on pitempi, sairaus on tullut säikähtämisestä. Mittaamisen jälkeen sairas säikäytettiin esimerkiksi tyrkkäämällä kylmään veteen tahi kuumaan uuniin.

Keltataudin hoito

Ota kukko tai kana, jolla on keltaiset jalat ja keitä yhdessä murskattujen koipiien kanssa keitoksi. Ota sitten rätvänän juurta, kuivaa ja murskaa se ja sirottele kukon- tai kanan lihan päälle runsaasti.

Uskottiin, että mikä tahansa keltainen aine, kuten rikki, keltaiset kukat tai keltaisen linnun höyhenet tepsivät tähän tautiin.

Samalla periaatteella esimerkiksi ”pistoksiin” auttoivat terävät esineet, paiseisiin puun pahkat jne.

Merimaskun Kotiseututalon tapahtumia kesällä 2010

Kollolan kesänäyttelyt ja tapahtumat ovat ulospäin näkyvää museotyötä, joka suunnataan paikkakuntalaisille, kesäasukkaille, koululaisille ja ihan kaikille kotiseututyöstä kiinnostuneille. Varsin loistaviksi on koettu näyttelyihin liittyvät oheisluennot, jotka valottavat omalta osaltaan näyttelyn sisältöä monipuolisesti. Näyttelykesä oli vilkas, kävijöitä riitti lapsista varttuneempiin, kaikkiaan Kollolassa kävi 421 vierasta. Toivottavaa kuitenkin olisi, että paikkakuntalaisetkin löytäisivät paremmin Kollolaan!

Alustukset vetivät väkeä

Edellisten vuosien tavoin Kollolan avajaiset pidettiin juhannuksen jälkeisenä sunnuntaina. Samalla kesänäyttelyn ”Ellei sauna, viina ja terva auta .. eli vanhanajan hoitotapoja ja lääkityksiä”- näyttelyn avasi Naantalın museojohdaja **Anne Sjöström**.

Heinäkuun keskiviikkoluennot olivat melkoisia menestyksiä. Luentosarjan aloitti professori **Pentti Huovinen** kertomalla ”Ystävän merkityksestä terveyteen”. Tuttuun tapaan hän nauratti kuulijoita huumorilla ja omakohtaisilla kokemuksillaan.

- Aviopuoliso ja hyvät ystävät näyttävät suojaavan sydäntä ja edistävän terveyttä. Osallistuminen, sosiaaliset siteet ja yhdessäolo vahvistavat terveyttä. Hyvät ihmissuhteet tuovat positiivisuuden kokemuksia, kertoi Pentti Huovinen.

Kemiöstä saakka apteekkari **Janina Kaita** oli tullut valottamaan lääkkeiden historiaa ja miten lääkkeitä tehtiin aikoinaan apteekeissa.

- Jo antiikin egyptiläistä osasivat käyttää liman irrotukseen timjamiuutetta, bentsoehartsia, ter-

Naantalın museojohdaja Anne Sjöström avasi Kollolan kesän

Professori Pentti Huovinen veti Kollolan navetan tupaten täyteen kuulijoita. Kesämerimaskulainen Huovinen on tunnettu huumoristaan, eikä hän nytäkään pettänyt yleisöä.

Apteekkari Janina Kaita kertoi, miten EU:n myötä apteekeista jouduttiin poistamaan useita lääkevalmisteita, kun ne sisälsivät liikaa eri tavalla vaikuttavia aineita.

penttiiniöljyä, mentolia, lakritsiuutetta ja anisöljyä. Apteekit joutuivat jopa itse kasvattamaan rohdoskasveja, taatakseen lääkeaineiden raaka-aineet. Yksi raaka-aineista oli sprii, jota kieltolain aikana myytiin lääkärin reseptillä lääkkeeksi.

Askaislainen kansanparantaja **Hanna Aro-Heinilä** ja turkulainen kuppari **Mervi Hongisto** toivat esille vanhanajan parannuskeinoja, joita käytetään vielä nykyäänkin.

Hanna Aro-Heinilä kertoo oppineensa kansanparannustaitonsa lappilaiselta isoäidiltään.

- Parannuskeinoihin kuuluu myös veren pysäyttäminen.

Aro-Heinilä kertoo pystyvänsä jopa karkottamaan pahoja henkiä vanhoista taloista. Mervi Hongisto harjoittaa ammatikseen kuppausta Forum-saunassa Turussa.

- Vanhaa hoitokeinoa kuppausta on perinteisesti

Pandora-kuorosta on tullut yksi Kollolan suosituimmista ja odotetuista vieraista.

Vikke perehdytti nuorta sukupolvea luudan tekoon ja yritti houkutella työlehen jatkajia... saapi nähdä?

Terttu Kraemer

käytetty ”pahan” ja ”sairaan” veren poistamiseen elimistöstä. Kuppaus saattaa myös suoraan helpottaa kipua vähentämällä kudoksen sisäistä painetta.

Pyhiinvaeltajia ja kulttuurin nauttijoita

Pyhän Jaakobin sunnuntaina kolmisenkymmentä pyhiinvaeltajaa matkallaan Rymättylään poikkesi levähtämään Kollolaan. Kuumana kesäpäivänä oli mukava vilvoitella viileän navettakahvion suojassa.

Saaristokulttuuriviikkoa vietettiin elokuun viimeisellä viikolla museopäivän ja kesän päättäjien merkeissä. **Irma-Sisko Norontaus** Pandora-kuoron kanssa sekä **Tommy Tabermanin** runot päättivät juhlallisesti kesäkauden.

Vielä ei kuitenkaan laitettu ”pillejä pussiin”! Ennen näyttelyn purkamista Merimaskun koululaiset opettajineen kävivät tutustumassa Kollolan historiaan. Kierroksen päätteeksi ryhmälle näytettiin perinteisen juuriluudan eli kraakunluudan sitomista.

Museo siirtyy talvilevölle valmistelemaan tulevan kesän näyttelyä ja muita ohjelmia. Kesän 2011 näyttely kertoo iltamaperinteestä ja lavatansseista. Tervetuloa ”tanssaamaan”!

Heti kun kynnelle kykeni

Terttu Kraemer

Kollolan salissa istuivat eräänä syyskuun päivänä Merimaskuseuran kutsumina Mirja ja Pauli Lehtonen sekä Mirja ja Pertti Kuusela muistelemassa lapsuusajan elämää neljäkymmentäluvulla.

Pertti Kuusela sekä muut sisarukset syntyivät kaikki äidin kotona Hämeössä Rymättylässä. Perheessä oli yksi tytär ja neljä poikaa, joista isä sanoi leikkisästi, että on ”neljä veljestä ja kaikilla on yksi sisko”. Pertin vaimo Mirja on syntynyt kotonaan Aaslan luodolla, Rymättylän perukoilla Airiston rannalla. Saareen ei ollut tieyhteyttä, kuin vasta vuonna 1958. Saaristossa kelirikon, tai huonon sään aikaan oli vaikeaa vielä 50-luvullakin saada kättilöä paikalle, saati sitten kuljettaa äiti ajoissa Turkuun lääninsairaalaan. Siksi monet synnyttivätkin kotona naapurin emännän tai asiaan vihkiytyneen paikallisen ”kättilön” avustuksella.

Lehtosen Paulin syntymäkuunta oli Velkua, mutta hänet on kolmen kuukauden ikäisenä tuotu Merimaskuun Haapaluodon

saareen, jossa hän on viettänyt lapsuutensa. Kun taas Paulin vaimo Mirja on syntynyt Mynämäen Korvensuussa,

tukseen ja niiden ylösottoon, heinäpellolla heinien haravoimiseen, elonkorjuuseen ja muihin syystöihin. Lehmien ajossa laitumelle piti olla mukana.

- Siin tul välil aika nujakka, kun lehmii siirrettii pellolt toisel ja joudutti menee niinku naapuri lehmien (laiman) läpi.

Kaikkein ikävinä hommaa oli kuitenkin kalojen kuivattaminen kalliolla, kun niitä piti käännellä päivittäin. Yleensä silakkaa laitettiin kuivumaan kerralla 70-80 kiloa. Kallioiden piti olla tarpeeksi isoja ja sileitä, muuten se ei onnistunut.

- Ne ol kaik Rymättylän rannas ja ne ol Korvenrannan hallus. Haravan kans käännellii sit siel joka päivä. Loukei ol, eik m i k k ä

”koiransuus” niin kuin hän itse sanoo. Itse asiassa hänen nimensä oli Sisko, mutta kun hän meni kouluun, niin opettajan mielestä Sisko ei ole mikään nimi ja niin nimi muutettiin sitten Mirjaksi. Osan lapsuudestaan hän on viettänyt äidin kotona Mietoissa.

- He ottiva mun, kun meil syntys niit muksui niin paljo. Olin siel seitsemä vuotiaaks.

Lasten elämää 40-luvulla

Nykyajan lapset eivät osaa kuvitellaakaan, millaista oli elää lapsena ja nuorena seitsemänkymmentä vuotta sitten. Sen ajan lapsilta vaadittiin runsaasti osallistumista aikuisten töihin jo paljon ennen kouluikää. Ensin oli tehtävä vaadittavat työt ja sitten pääsi vasta leikkimään, jos jäi aikaa.

Kaikkien kolmen mielestä yksi pahimpia hommia oli pikkukuokalla harventaminen kesäkuumalla tai sitten nuorempien sisarusten kaitseminen varsinkin, kun kaverit menivät porukalla uimaan.

- Vanhemmat ol kovana, et se riittää kun illal siel järven rannas käy. Ei me muksut oikein mielellään haluttu mitään tehdä, mut se oli pakko.

Maataloustyöt olivat yleisimpiä, mihin osallistuttiin kuten perunanistu-

Ylhäältä alas: vesikelkan kyydissä Mirja Kuusela Rakel Virtasen sylissä, Pertti Kuusela, Pauli Lehtonen ja Mirja Lehtonen

auttanu. Kyl ne jottai siimoi sinne riihusti, mut ei ne niit paljo pelänny. Sit oli viel koko kureinen, jos sato. Sit ne rupes liikkumaa kallioil, ku ol madois. Ens kalliol kuivattii ja sit riihes. Sit Lehtolaakso Kallu vei niit Turkuu. Sil ol vähä isompi paatti Ahti nimeltäs. Ne jauhettiin sit kalajauhoks ja sit kai rehutehtaalle.

Kesäisin lampaat vietiin veneellä saareen laiduntamaan. Kun syksyisin ruoka rupesi loppumaan sieltä saaresta, niin lampaista piti käydä ruokkimassa päivittäin.

- Vietiin toisesta saaresta, Haapaluodosta, kaikenlaista kasvujätettä kuten heinää, porkkanoiden ja punajuurien naatteja.

- Kyl mää sitten jo isompan yksinki olin, kasvattiäidin kans siel yleensä oltiin.

Rannoilta niitettiin kaislaa myös ruohoksi ja siihen hommaan pystyi jo kymmenen ikäisenä. Pikkupoikana mieluisin homma oli kuitenkin onkiminen ja kalaa tuli.

- Sen tiedä, et vissii miljoonakalaa oli, niit punakontei siin ol. Siin ol niin paljo ku nypimään kerkes ja aika isoki joskus. Mä muista, et 800 g on ollu kaikkein suurin.

Perheen vanhimille lapsille ja yleensä tytöille lankesi kaikkienikäisten kotiaskareitten tekeminen. Piti tiskata, vaikei kunnolla ylettynyt edes tiskipöydälle; jakkara vain jalkojen alle. Käsin lypsämään piti opetella jo nuorena kuin myös pyykkää pesemään.

- Yleensä, kun mää tulin koulust kottii, niin mää menin pyykkii pesemää. Äiti ol pistäny vauvanpyykin likkossee ja pyykkilaudal sit hankattiin. Joki ol siin ihan vieres ja siin sit huuhteli ne.

Kouluun kulkeminen

Nykyään, jos koulumatka on vähänkään pidempi lapset kuljetetaan koulutaksilla. Kulkeminen saaresta oli hankalaa, aina piti lähteä soutamalla, moottoriveneitä ei ollut. Koulumatkatkin taituivat soutamalla paitsi talvella

jäätä myöten kävellen, potkukelkalla tai suksilla. Kelirikkoaikaan piti yöpyä kirkonkylän puolella jossain talossa.

- *Mul ei koskaan kukkaan ol sanonu kuin pienenä mä oon soutanu, mut monta vuotta ennen kouluaikaa ja yksin piti soutaa, mihinkään ei päässy ilman soutamat, mut ku talvella.*

Kaksi vuotta käytiin alakouluau Kaukalossa, Koverintien varrella.

- *Siin punases pikkuripis, siin oli koulu.*

Usein soudettiin Kaukalon rantaan, johon tuli matkaa kahdeksan kilometriä. Toisinaan soudettiin Iskolan rantaan tai Lepästenrantaan ja välillä sitten taas Kalliolan rantaan. Loppumatka taittui oikoteitä ja Iskolantietä kävellen.

- *Puolikkahdeksan kun lähti, soutamal se kesti semmosen puoltoist tuntii, mut talvel kun oli semmone keli, ettei kulkenu suksi eikä mukaan peli, kun oli floskakeli silloin sai seitsemän aikaa lähti jo. Eikä pal myähästeltty silloin, no ei. Koulu alko ain sillo yhdeksält.*

Leikkeihinkin jäi aikaa

Töitten lomaan jäi kuitenkin aikaa leikkeihinkin. Joskus piti leikkiä vanhemmilta vähän salaakin, jos olisi pitänyt jotain töitä tehdä. Pienempinä työt leikkivät kotileikkejä, pojilla oli ihan omat leikkinsä. Koululaisilla oli taas erilaisia pelejä. Yksi pikkutyttöjen mieluisin leikki oli ”kuravellin” keittäminen, jota tarjoihtiin sitten pullonkorkeista halukaille.

- *Tukinutos ol semmone ykdensäntoistavuotias nuorimies ja me oltiin siskon kans siin ja me keitetii sitä ”kurapuu-roo”, hän muka söi sit.*

Kouluaikeisiin leikkeihin kuului taas ruudukon hyppääminen, hypynarujen kanssa hypättiin kilpaa ja sitten oli erilaisia palloleikkejä monenlaisin kuviolin. Voittaja oli se, joka osasi mahdollisimman monta temppeä pudottamatta palloa.

Leikkikalut omatekoisia

Silloin ei paljon ollut ostolelujä, ne olivat etupäässä itse tehtyjä. Puusta tehtiin mm. autoja, pyssyjä, erilaisia eläimiä, keinuhevosiä, nukenvaunuja,

Lelut olivat usein itse tehtyjä, mutta sotien jälkeen alko kauppoihin tulla myös tehdasvalmisteisia leikkikalujä. Puinen nuken ”vaku” on kotitekoinen, mutta pahvipäällysteinen kaleidoskooppi näyttää ostolelulta, vaikka niitäkin kyllä pojat valmistivat koulussa käsitöissä.

Sotamies ”Möttönen” oli suosittu sota-ajan viihdehahmo. Leluteollisuus osasi jo tuolloin hyödyntää suosikkiviihdyttäjäjä omassa tuotannossaan.

vakuja (kehto) ja tietenkin nukkeja tehtiin itse.

- *Mul ainakin ol itte tehty nukke, mikä sit yks syksy hävis. Muistan sen hädän, kun mä hain sitä. Sit se jouluna tuli paketis ja sil oli uudet vaatteet.*

- *Se mul on jääny mieleen noist leikkikalust, et mä sain tommosen, kun potkulaudaks sanotaa, et se ol semmone hyvälinen leikkikalu.*

”Kuntolenkit” tuntemattomia

Suksetkin tehtiin itse, yleensä koivu-puusta. Ne olivat aika paksut nykyisiin verrattuna, mutta kyllä niillä vaan hiihdettiin. Silloin ei lähde mihinkään hiihtolenkeille, vaan ensin mentiin kouluun hiihtämällä ja senkin jälkeen oli vielä energiaa lähteä johonkin hiihtämällä.

- *Määkin muistan yks hiihtoloma aikaan, kun lähdi isoäidin tykö Velkuan puolel. Mun isoisä ol kuollu, ennenku mä oon syntyny, mut hän ol toisis*

naimisis. Se ol sit sodan jälkee, et ol sitä mettähommaa.

Ei sitä mittää moottorisahoi ollu. Hän sit sanos, et jostai sais semmose höylähampaise sahanterä. Mää puhelin, et Salosen kauppas olis ja hää puhu, et kosk mää menisi hakemaa. ”Kyl mää voin vaik heti lähtii.” Em mää miksikä ottanu sitä, vaik tulihan siin yli kaksykymmentäkilometriä eestakane hiihtomatka. Em mää sitä ottanu mikskää, niinku soutamistakaan. Kun tietäis vaan, kui mont kilometriä on tullu hiihdeTTYä.

Eräs kauppamatka

Markku Lehto

Eräänä kevätalvisena aamuna, jolloin koulusta oli jostain syystä vapaata, äiti herätti minut varhain. Piti lähteä kirkonkylän kaupalle, koska kananruokaan tarvittava lese oli päässyt loppumaan. Aamu oli valjennut kirpeänä muutaman asteen pakkaseen ja mahdollisti pitävän potkukelkkakelin jäätielle. Koska äidillä oli kertomansa mukaan ”kätet täynnä työtä”, eikä ehtinyt kauppaan, tehtävä lankesi minulle, torpan keskenkasvuiselle pojalle.

Kipakka yöpakkaneen kovetti kevätalviselle hevostielle hyvän kelkkakelin, joten matkaan oli lähdeTTYä varhain ennenkuin keväinen aurinko pehmittäisi tien. Mutta ei se kaupalle johtava menomatkaakaan ollut mikään huviajelu. Kelkkaan lastattiin korillinen pakkaamattomia kananmunia, jotka oli saatava ehjänä kaupalle.

Edellä olivat lähtökohdat tarpeelliselle kauppamatkalle. Olin tuolloin vasta 12-vuotias vähäpoika. Talvi oli ehtinyt maaliskuun alkuun. Matka alkoi Rauduisten kylän Metsämaalta ja suuntautui Salosen kaupalle Merimaskun kirkonkylään. Keli oli mainio, pienen ”aamukahon” vielä jatkuessa. Kylän rannasta, Puoriniemestä johti paljon ajettu talvitie ohi Kurjenkarin Pohjalaisiin, joten tien pohja oli liukas ja kova. Potkuteltuani rauhallisesti yli Rauduistenselän nousin rannasta Killa-lastentielle, joka jo tuolloin noudatteli nykyistä linjaa. Ohitettuani Maamies-seurantaloin käännyin vasemmalle, kujanteelle joka johti Sillanpään torpan ohi itse kaupanmäelle. Menomatka kaupalle onnistui hyvin, munat olivat säilyneet ehjinä ja mieli oli iloinen.

Saatuani kauppa-asiat toimitettua sekä lesesäkin kauppiiaan avustuksella kelkkaani alkoi paluumatka. Nyt ei pitänyt olla suuria ongelmia koska hauraat kananmunat olin saanut on-

Kauppias Hilmer Salosen väki talonsa edustalla 1930

Hilmer Salosen kaupassa 1936 vas Terttu Salonen ja äitinsä Edit Salonen

nellisesti kauppaan. Mutta harmillisin oli kuitenkin edessä. Palasin samaa tietä, koska kyseisenä talvena ei jääolosuhteista johtuen ollut hevostietä Danskilaan tai Hannuruonaan asti. Leseet olivat tuolloin pakattuna suureen paperisäkkiin, jonka pinta oli erittäin liukas. Pohjalaisten rantatiellä, alamäessä säkki alkoi liukua ja laskeutui alemmas potkukelkan istuimelta ja hankautui kärkirautoihin. Sain tilanteen joltisesti hallintaani mutta...

Päästyäni merenjäälle huomasiin että säkki oli osin revennyt ja vuoti lesettä jäälle. Vaikutti siltä että se voisi repeytyä kokonaan. Tilanne näytti pahalta, mutta onneksi sää oli edelleen poutainen. Olin tuolloin kutakuinkin kotimatkan puolessavälin. Muuta liikennettä ei talvitiellä ollut, joten apua ei ollut näköpiirissä. Tuumailin hetken tilannetta ja kun ei muuta mahdollisuutta ollut poistin varovasti

rikkoontuneen säkin kelkasta. Rajallilla voimillani siirsin sen jäätien sivuun ja potkin kiireellä kohti kotirantaa, Puoriniemellä.

Kotoa sain mukaani kaksi kangassäkkiä ja pienehkön lapion sekä tietysti neuvoja miten tuli toimia. Palasin takaisin merelle, jossa säkki makasi hangella. Uusi säkitys onnistui ja sain pelastettua tarpeellisen kananruuan. Loppumatka sujuikin hyvin sillä kangassäkit sopivatkin kelkkaan huomattavasti paremmin kuin iso liukas paperisäkki.

-Tämä ns. ”vapaapäivä” oli jo kallistumassa iltaan, kun kaikki oli onnellisesti ohi. Se on kuitenkin jäänyt mieleen ja säilynyt siellä vuosikymmenten ajan. Pienet vastoinkäymiset muistaa monesti paremmin kuin auvoisat päivät. Joku tämän tapainen arjen tapahtuma saattaa säilyä mielessä ikiajat.

Tunnetko Merimaskun murretta?

Rakennukset	
muuri	kivirakennus (esim. Lempisaari)
tölli	mökki
lavo	saunan lauteet
halssi	maakellarin eteishuone
gruntti	talon perustus, kivijalka
permanto	lattia
porsto	eteinen
traput	portaat
akkuna	ikkuna
laki	välikatto
ripi	rakennus/asuintalo
suuli	lato
lehteri	vajaalauta
pattinki	parru

Lintuja	
toukmettinen	sepelkyyhky
mettäpukki	töyhtötiainen
talipölkönen	talitiainen
sotka	telkkä
paarmalintu	sieppo
ketara	silkkiiukku
louke	kaikki lokit
papuharakka	närhi
kallonpotkuttaja	västäräkki
rantvares	töyhtöhyppä
kirkhakkinen	naakka
vares	varis

Keittiön kaluja	
laari	viljasiilo (myös kellarissa t. Ulkora-kennuksessa)
rove	rasia tavallisesti n. 1 litra
pilkkumi	kulho
tratti	suppilo
kaffeli	haarukka
tassi	asetti
touppi	maitokannu

Merimaskun isännänviiri

Hinta 60 €

Myynnissä Merimasku-Seuralla

Saatavana seuran myyntipisteissä eri tapahtumissa ja kesällä Kollolassa.

Kysy myös jäseniltä ks. www.merimasku.fi

- Liike- ja maatalouskirjanpidot
- Palkanlaskennat, Isännöinti
- Kiinteistönvälitys

Rajatie 2, 21160 Merimasku
Puh. 02-4367 010, 040-787 422

Lentoliput, laivaliput, bussiliput

Matkanjärjestäjien peruutus- ja tarjoushinnat myös meillä

Seuramatkat

Esitteet ja varaukset

Hotellit, mökit, viisumit, vuokra-autot ym.

TERVETULOA MATKAKAUPPAAN

Travel Bureau
MATKAKAUPPA

Tullikatu 16, 21100 Naantali, Puh. 02-4321 277

Taimontie 21, 21110 NAANTALI
puh. (02) 436 3500, fax (02) 435 1405

avoinna: ark. 7-17, la 8-13

On homma mikä vaan, TIP-TOP avun tarjoaa!

KRÄKILÄNTIE 22, 21160 MERIMASKU
PUH 040 5009 516, FAX (02) 4369 863
timo.tammelin@luukku.com, outi.torkkel@gmail.com

TAATTISTEN TILA – rustholli 1500-luvulta –

Taattisista löytyy monenlaista majoitustilaa ympäri vuoden. Järvinäkymä, tunnelmallinen pihapiiri ja kiltit kotieläimet luovat viihtyisät puitteet kaikkiin tilaisuuksiin.

Tiedustelut:

Taattisten tila
Karin ja Markku Aaltonen
21160 Merimasku
puh. (02) 436 9583 tai
0400 828 108
fax (02) 436 9913
taattistentila@kolumbus.fi
www.taattistentila.fi
(katso virtuaalikuva)

Holvisavusauna ja lämminvesipaljut suuremmille ja pienemmillekin ryhmille

Erillisiä yhtenäisiä juhla- ja kokoustiloja 200 hengestä myös pienempiin ryhmiin.
Kallen Kellari 30 vieraalle

Varppeenaukio 11, 21200 Raisio | puh. (02) 4340 440
raisio@kuvamestari.fi | www.kuvamestari.fi

Liedon Säästöpankki
Eläköön elämän rikkaus

Naantalin konttori
puh. 010 4309 630

SÄHKÖTIIMI IL OY

S1 RYHMÄN SÄHKÖURAKOITSIJA

- Asennuspalvelu
- Tarvikemyynti
- Urakointi
- Suunnittelu

Ketarantie 23-25, Turku
P. 020 7188 300
F. 020 7188 301
www.sahkotiimi.com
toimisto@sahkotiimi.com

puh.(02) 469 1341
Henrikinkatu 8, Naanatali
(torin laidalla)

Kaikki perhejuhlat, yritysten ja yhdistysten tilaisuudet tunnelmallisissa tiloissamme ympäri vuoden.

Pitopöytä sunnuntaisin klo 11-16
maaliskuun alusta joulukuun.
Joulupöydät adventtisunnuntaisin,
itsenäisyyspäivänä ja jouluaattona.

PITOPALVELU

Soita ja kysy lisää. p.(02)2522 771

ravintola@pohjakulma.fi
www.pohjakulma.fi

LISÄTILAN TARVETTA? MEILTÄ RAHAT UUTEEN KOTIIN!

Meiltä saat kaikki rahoitukseen,
säästämiseen ja vahinkovakuutuksiin liittyvät palvelut,
sekä lisäksi bonusta kaikesta pankkiasioinnista.

MERIMASKUN

Osuuspankki

Avoinna ma, ti, ke, pe klo 9.30 – 16.30 ja to klo 9.30 – 17.00
Pohjolan palvelupiste avoinna to klo 9.30 – 12.00
Puhelin 02 434 0070

Parturi

Hirsimäki & Aura

Hilkka ja Pirjo

Tmi Anu Aura

Uolevi Raadenkatu 1, 21100 Naantali,
Puh. 02-4351 764

• NAANTALIN • KUVAAUS

KEHYSTEN ERIKOISLIIKE

- VALOKUVA- JA SISUSTUSKEHYKSIÄ

ARTS&GRAFTS

- KORUT
- LALO-KORUT

Tullikatu 12, 21100 Naantali, Puh. (02) 435 1454

plusterveys

PlusTerveys -merkistä tunnet korkeaan laatuun ja palveluun sitoutuneet hammaslääkärit ympäri Suomen. Sinulle PlusTerveys merkitsee hyvää huolenpitoa. Taidolla ja ymmärtäen

HAMMASLÄÄKÄRI

ANNE LINJA

Tuulensuunkatu 8, NAANTALI
Puh. 02-4353 450

Merimaskun Fysioterapia

- fysioterapiaa,
- kuntoutusta,
- hyvää oloa,
- hyvinvointia

Tällä kupongilla

Hieronta 45 min. VAIN 30 €
Tarjous voimassa 31.1.2011 saakka

Rajatie 2, (OP:n talo) 21160 Merimasku,
Puh: 02-431 7011 / Minna Vilponen